

כאמרתו קרין לא שם בנתיב... אברהם אבינו נבחר... (מכתב אברהם)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסדה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עלית ארץ ישראל

גליון מספר 370

הוצגה ע"י בנים הנח"ג הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ג כסלו תשע"א. מסכת הוריות דף יג - מסכת זבחים דף ו

לא ידעתי מנין לו. ושוב כתב, דנפקא ליה מדלא תנא קודמת לרבו אל לא לכולן. והש"ך (שם, סק"י), הביא דברי הבאר שבע, וכתב, דהיינו דוקא דליכא באותה שביה סכנת נפשות, אבל אם יש סכנת נפשות חייו קודמים לשל אמו. ועיין עוד בשער יוסף.

ח) גמ', חכם קודם למלך. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות, דהיינו דוקא להאמין שהחכם תועלתו לאומה גדולה מאוד, אבל במעשה אין להקדים לכבוד המלך שום דבר, אפילו הוא עם הארץ, שנאמר "שום תשים עליך מלך".

ט) גמ', חכם קודם למלך כו' מלך קודם לכהן גדול כהן גדול קודם לנביא. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דמשמע דאפשר שיהיה נביא ולא חכם. ולא תקשי מהא דאמרינן בשבת (צב.), אין השכינה שורה אלא על החכם וכו', כמו שביאר (בבא בתרא יב. בחידושי אגדות בשם הרא"ש בנדרים לח.), דדוקא בקביעות אין הקדוש ברוך הוא משרה נבואתו על שאינו בכלל המעלות המוזכרות שם. וכתב המהרש"א (הכא), דהכא אית לן למימר, בצדוק ונתן הנביא דודאי חכמים היו, ולא היו קודמין למלך לפי שדוד ושלמה נמי חכמים היו.

ז) גמ', כי אנשי מופת המה ואין מופת אלא נביא. עיין בסנהדרין (צג.), דשיטת חכמים דאנשי מופת אלו הם חנניה מישאל ועזריה משום שנעשה להן מופת וכו'.

יא) מתני', אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכו'. כתב הרש"ש, דנראה דדוקא נקט ממזר, משום דגם הוא מטיפה כשרה, אבל נתין ואינך לא עדיפי מכהן גדול. ובעבודה זרה (ג.) איתא, שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, וכתבו התוס' ד"ה הרי הוא, דלהכי נקט כהן גדול, משום דכתיב יקרה היא מפנינים ורשינן הכא. מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים גבי "ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ", אבל עובד כוכבים העוסק בתורה הווי ככהן גדול.

יב) גמ', דכתיב ובני עמרם אהרן ומשה וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דאף דעל כל שבט לוי נמי כתיב "הבדיל ה' את שבט לוי מתוך וגו'". מכל מקום הבדלת אהרן היא תוספת שבדלו מאחיו משה, שהוכיר שהוא נשאר לוי שהוא קודש, אבל אהרן נעשה קודש קדשים על ידי הבדלתו, ועל כן הלוי נוטל מעשר ראשון שהוא קודש בכל מקום, ואחר כך נותן מעשר מן המעשר לכהן שהוא קודש קדשים.

יג) גמ', דאמר קרא יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דלפי פשוטו לא איצטרך ליה למכתב, אי לאו דאתא להך דרשא, כיון דכתיב בסיפא דקרא "וכל חפציק לא ישו בה".

יד) גמ', וזה לא היה בכלל ארוה. כתב בהגהות רבי יעקב עמדין, דאף דגבי נתינים נמי כתיב ביהושע (פרק ט, פסוק כג) "ארוהים אתם", קודמים הם לגר, משום דהתם דוקא לאותם גבעונים בלבד קלל יהושע כיון שרימו אותו, אבל נח קלל כנען וכל זרעו. אבל הקשה, דאם כן איך השוו כל העבדים הנקנים מאומות אחרות לבני כנען גם ברבר זה, ומה פחיתותם מגרים דיידו שאינם בכלל ארוה. ותירץ, דשאני הני דנשבו ונמכרו לעבדים, דהוקשו לכנענים להיות גם הם בכלל ארוה. ונראה דלא היה לפניו דברי רש"י שלפנינו במוסגר בד"ה בכלל ארוה שכבר כתב כן.

טו) גמ', מפני מה הכל רצין לישא גיורת. פירש רש"י ד"ה לישא גיורת,

דף יג ע"א (א) גמ', האי ציבור והאי יחיד. הקשה התוס' הרא"ש, דהא אמרינן בראש השנה (ח:), מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין. ותירץ, דשאני התם דמפרש טעמא דלאו אורח ארעא למיתב מלכא מאבראי, ואי בעית אימא מקמיה דליפוש חרון אף.

ב) גמ', שתי הלחם קודמים לכבשים. הקשה הרש"ש, במה קדמו, הא אין בהם עבודה זולת תנופתם עם הכבשים ביחד, כמבואר במנחות (סב.). ותירץ, דהיינו דבערב יום טוב של עצרת, יראה תחלה להתעסק בהם בהכנתם ובאפיתתם, ואחר כך בהכנת הכבשים ולבדקם ממום. ונאין כוונתו על הבדיקה לפני שקנאום, דהא מבואר בעבודה זרה (ה:): דדורשין בהלכות החג שלושים יום, דמאותו זמן מחפשים אחר קרבן שאין בו מום, אלא שטרם הקרבתו צריך לחזור לבדקו.

ג) גמ', שם. כתב הרש"ש, דלכאורה האי ברייתא אתיא כרבי עקיבא דאמר במנחות (מה:), הלחם מעכב את הכבשים והכבשים אינן מעכבים את הלחם, ודלא כרבי שמעון וכן ננס דסברי התם דכבשים מעכבין את הלחם והלחם אינו מעכב את הכבשים, [דלשיטתם הכבשים קודמים לשתי הלחם]. וסייעתא למה שפסק הרמב"ם (פ"ח מתמידין ה"ט) הלכה כרבי עקיבא.

ד) גמ', קודם לדבר הבא בגין לחם. פירש רש"י ד"ה בגין יום, בגלל וכו' וכבשים "בגלל" שתי הלחם. וכן הוא לשון הרמב"ם (פ"ט מתמידין ה"ט). והעיר הרש"ש, מדוע שינו לשון הגמ' "בגין" וכתבו "בגלל" שלכאורה נקטה בהאי לישנא בדוקא, ולא כמו שנקטה במנחות (טו.) "לחם גלל כבשים ואין הכבשים גלל דלחם". דהיינו כמו שביאר התוס' יום טוב במנחות (פ"ד מ"ג, ד"ה הלחם השני) דאפילו לרבי עקיבא דאמר שם דהלחם מעכב את הכבשים והכבשים אינם מעכבין את הלחם, מכל מקום כי אתיין בהדי הדדי, הכבשים עיקר והלחם טפל, משום דהכבשים מתירין את הלחם כשבאים ביחד. כתב, דאולי יש חילוק בין "גלל" ל"בגלל" בבי"ת והם נקטו "בגלל".

ה) מתני', האי ש קודם לאשה להחיות ולהשב אברה. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות, דהטעם, כיון שהזכרים חייבין בכל המצוות והנקבות רק בקצתם, והאיש מקודש ממנה. בתוספתא דזבחים (פרק י' ה"ב) איתא, מנחת האיש קודמת למנחת האשה.

ו) מתני', בזמן ששניהם עומדים בקלקלה האיש קודם לאשה. פירשו הרמב"ם בפירושו המשניות ור"ע מברטנורא, שהאיש אין דרכו בכך, ובקשו ממנו דבר שאינו טבעו. והקשה הרש"ש, אמאי הוצרכו לכך, תיפוק ליה מטעמא דמקודש ממנה כדלעיל.

ז) גמ', אמו קודמת לכולם. כתב הבאר שבע, דאפילו לדידיה קודמת, ואף על גב דחייו קודמין לחיי אביו ורבו כדאיתא בבבא מציעא (לג.), והוה לן למימר דכל שכן לחיי אמו דגריעה טפי מאביו, כדאמרינן בקידושין (לא.) גבי כבוד ומורא. מכל מקום לענין להוציא מבית השבי, אמו קודמת, דלמא עבדי בה איסורא. והא דנתן בכריתות (כח.), האב קודם לאם בכל מקום, לאו דוקא בכל מקום, אלא לענין כבוד כדמוכח שם במשנה. והביא עוד, דההגהות מרדכי בכתובות כתב, דמהכא פסק מהר"מ, שאם איש ואשתו שבויים, אשתו קודמת לו, ובית דין יורדין לנכסיו ופודין אותה, אף שהוא עומד וצווח אל תפודה מנכסי אין שומעין לו. ובכנסת הגדולה (יורה דעה סימן רנ"ב הביי אות ג') כתב, דלכאורה אין אמו קודמת לו עצמו, ומה שכתב הבאר שבע,

בשם רבו התרומות הדשן, דלא אכל בשר שאכל ממנו חתול, וכן ככר ופשטידא וחתיכת בשר יבש שאכל ממנו עכבר לא היה מאכיל לבניו אפילו היה הככר גדול. אבל דגים הנקרשים אם אכל עכבר מחתיכה זו אפילו הכי אכל מחתיכה אחרת. ובספר יוסף אומץ (להג"ר יוזפא ז"ל, בזמן השל"ה) כתב, דמה שנהגו לחתוך מקום נשיכתן ולאכול השאר, לא ידעתי אם הוא קבלה מקדמונים שזה פירושו הגמ', או דאין חותכים אלא מכח נקיון ומאיסות ואינם רוצים לעשות תיקון ללימוד, ולכן שומר תורתו ירחק מכל החתיכה. וכן כתב בשו"ת דברי חיים (חלק ב' יור"ד סימן ס"ב), דלשון הגמ' משמע כל החתיכה. אבל העיני שמואל כתב, דמלשון הגמ' משמע דוקא שאוכל מאותו מקום עצמו שאכל העכבר, אבל אם חותך מאותו מקום שאכל העכבר מותר לאכול הנשאר ואין בו חשש, וכן נהגו העולם. וכתב, דאם כי דבר פשוט הוא, הוצרך לכתוב זאת להוציא מלב איש אחד שהחמיר בזה, והוא שטות גדול, ועיין שם שהביא ראיה לזה. ובספר זכרון (חלק ב' אות ט') האריך לומר, דכל החתיכה אסורה, והא דהש"ס שינה הלשון, הוא כדי לכלול דלאו דוקא פת אלא בכל המאכלים הדין כן. אבל כתב, דשק מלא חיטים ועכברים נשכו מקצתו, פשוט דבשאר אין שום חשש, דומיא דחתיכות דגים שהתיר התרומת הדשן, וכן שק מלא קמח אין על השאר חשש, וכתב דכן שמע בשם החזון איש.

כא גמ', שם. כתב בספר זכרון (חלק ב' אות ט'), דאם שתו מכלי מים או שאר משקין אפשר דאין לחוש, שהרי בגמ' לא נזכר רק "שאיכל", ואף על גב דבלשון תורה ולשון בני אדם שתייה בכלל אכילה, מכל מקום בלשון חכמים מצינו בכמה דוכתי שמפרטין אכילה לחוד ושתייה לחוד. אבל כתב, דמהקל וחומר דאמרינן לעיל (עמוד א'), "ומה האוכל ממה שעכבר אוכל וכו'" משמע קצת דהוא טבע העכבר, ויש לדחות. עוד כתב, דאפשר דבמשקין לא חשיב טיפה לחבירתה חיבור לענין זה.

כב גמ', והאוכל לב של בהמה. כתב בתשב"ץ קטן (סימן תקנ"ח), שהמהר"ם מרוטנבורג לא היה אוכל לב עוף אף דבגמ' לא מוזכר אלא לב בהמה. וכן כתב בשולחן ערוך האר"י (הלכות סעודה סימן ט) והטעם מפני שרוח בהמה שורה בהם, ואם האדם אוכל אותו מתדבק בו רוח הבהמה וגורם לו טפשות ושכחה, וכן כתב המגן אברהם (סימן ק"ע סק"ט) בשם כתב"ם. וכן במשנה ברורה (שם סקמ"ה).

כג גמ', והרגיל בזיתים. כתב רבינו בחיי (בראשית ל"ד א'), אילן זית אין לו לב, ואולי מפני זה טבע הפרי משכח התלמוד ומטמטם הלב. והמגן אברהם (סימן ק"ע סק"ט) כתב בשם כתבי האר"י, דענין דברים המשכחים את האדם כגון זיתים וכיוצא בהם, אינו אלא בעם הארץ, אבל האוכל בכונה כנודע, מוסיפין לו זכירה כי הוא מתקן אותה, וכן הוא בספר לקוטי תורה מהארי (פרשת עקב בטעמי המצוות).

כד גמ', שם. כתב בספר זכרון (חלק ב' אות י"א), דהקפידא דוקא ב"רגיל" בהם, כלשון הגמ' "הרגיל בזיתים", מה שאין כן באוכל לפרקים, וכדאשכחן בברכות (לח:), דר' יוחנן אכל זית מליח, וכן ביבמות (טו:), ובעוד הרבה מקומות מצינו שאכלו זיתים, והא דביבמות שם משמע דהביא לו לאכול בקביעות, אפשר משום שהיה שני בצורת לא הקפיד, או שאכל בכונה (עיין באות הקודמת). עוד כתב, דשיעור "רגיל" היינו אחת לשלושים יום כדמוכח בברכות (מ:).

כה גמ', שם. כתב בהגהות יעב"ץ, וכן במור וקציעה שלו (סוף סימן ק"ע), (וכן בהגהות לשמירת הנפש סימן ש"ע), דאין קפידא אלא בזיתים חיים, ולא בכבושים או מלוחים או מבושלים, והוכיחו זה מהא דר' יוחנן המובא באות הקודמת. ותמה בספר זכרון (חלק ב' אות י"א), דהא דוקא ב"רגיל" אמרו, ובמאירי כתב להדיא דזיתים מלוחים קשים לשכחה, וכן נראה מרבינו בחיי (המובא באות כד) דטבע פרי הזית לשכח, ועוד דמשמע בכמה דוכתי שהיה דרכם לאכול זיתים כבושים, ואי לא משכחי האיך סתמו כאן "הרגיל בזיתים" ולא פירשו דהיינו זיתים חיים דוקא.

כו גמ', והשוותה מים של שיווי רחיצה. כתב היעב"ץ, דנראה דהיינו מי רחיצת כל הגוף וגם הרגליים, אבל על מי נטילת ידיים נסתפק לו. וכתב בספר זכרון (חלק ב' אות י"ב), דאפשר, דאם נתבטלו המים ברוב, אין לחוש, וצריך עיון. עוד כתב, דאפשר דבמקוה שיש בו מ' סאה ליכא למיחש, דהא כל הנהרות רוחצין בהן ושותין מהן. עוד כתב, דשמע בשם החזון איש, שאם

שמתרצין לישא גיורת מלישא משוחררת. וכתב המהרש"א (בחיודושי אגדות), דנראה מפירושו לגרס "הכל רוצין" אבל מהירושלמי (בפירקין ה"ה), דמיייתי עלה "ומפני מה הכל רצין אחר העכבר וכו'", נראה דגרסינן רצין מלשון ריצה ממש, והיינו הכל רצין וחפצין לישא גיורת אפילו יותר מישראלית, כיון שמותר לישא אותה בכלל ארור, והיא בחזקת שימור דלא כמשוחררת, והיינו מטעמא דאמרינן ביבמות (סג:), "נחית דרגא נסיב איתתא".

עז רש"י ד"ה משוחררת, לא היתה בחזקת שימור, דסתם שפחה מופקרת. כתב בהגהות רבי יעקב עמדין, דהיינו כרתנן באבות (פרק ב' משנה ז), "מרבח שפחות מרבה זימה". ואמרינן בגיטין (יג:), "זילא ליה שכחא ליה פריצא ליה".

עז רש"י ד"ה אמר להם מפני שסורן, בתוה"ד, סורו שר שלהם, כדאמר בגר ססורו רע. כתב הפרישה (חושן משפט סימן רפג סק"ב), דבפשוטו היה נראה לפרש הא דאמרינן שלא יחזור "לסורו", היינו שלא יחזור להיות "סר" מעבודת השם יתברך כבראשונה, אלא דקשה, דהא מתחילה כשהיה גוי לא "סר" מעבודת השם, דהא מעולם לא היה עובדו, ועל כן נראה כפירוש רש"י הכא. וכתב, דנראה ביאורו, שהיצר הרע שבכל בריה, נקרא זר על שם פעולתו, שמסיר אותה מדרך הישר לדרך מעוותת לאדם מעבודת קונו להלך בדרכי עקלתון, ובעכברים נמי שייך שמסיר אותן מדרך הישר דהיינו שמקלקלים את הכל, ועל שם זה קרא היצר סר, כמו שכתב רש"י בפירושו לתורה (שמות ז, כז), אקרא ד'ואם מאן אתה' ד"מאן" הוא כינוי לאדם על שם המפעל כמו שלן, שקט, סר וזעף. עוד כתב, דלו נראה לפרש סורו לשון סורחו כדאמרינן בגיטין (נו:), ואייתי מידי דסריא, ועל שם עבודה זרה שעבד הגר קודם לכן קאמר שיחזור לסרחונו. אבל כתב, דמהרמב"ם שכתב (פי"ו מנחלות ה"י), שלא יחזור למרדו, מוכח דצריך לומר כבתחילה. והרש"ש כתב, דפירוש רש"י דחוק, והביא, דבירושלמי (פ"ב דעבודה זרה סוף הלכה ב') משמע, דהוא לשון "שאור" כמו שאור שבעיסה בברכות (זו:), וכן יתפרש בכל מקום, ואינו מלשון שר. וכתב, דשוב מצא כן בערוך (ערך סר הרביעי).

דף יג ע"ב

יח תנו רבנן חמשה דברים משכחין את הלימוד. כתב בספר שיח השדה (חלק א' בספר זכרון חלק ב' בפתיחה), בשם האליהו רבא (סימן קע סע"ב כ') בשם ספר הגן, דהממלא כרסו עובר בלאו ד"השמר לך פן תשכח", ומשמע דסבירא ליה דכל האוכל מהדברים הקשים לשכחה עובר בלאו דאורייתא ד"השמר לך פן תשכח", אבל על כרחך אי אפשר לומר כן, ולהפלגה בעלמא נקטיה, כלומר שהוא מעין האיסור של "השמר לך וכו'", דהא בהדיא מבואר בספר חסידים (סימן תתש"ג), שאין בזה אפילו איסור דרבנן כיון שאינו מסירם מלבו. וכן נראה מכל הפוסקים שלא הביאו להלכה כל הדברים שמשכחים התלמוד, וביאר הא דלא חשיב שיושב ומסירם מליבו, כיון שאין זה מוכרח שישכח אלא זה גורם להחליש הזכרון, והוא מכוין להנאת עצמו לאכילה, (ועיין רמב"ם פכ"א מאישות ה"א), מה שאין כן במבטל ואינו חוזר על משנתו שבודאי ישכח, זה נחשב שמסירים מלבו. וכתב, דמכל מקום בודאי נכון לזוהר לכתחילה מכל הדברים, שהרי לכך מנאום חכמים שיידעו לזוהר מהם, וגם המגן אברהם (סימן ב' סק"ג, וסימן קנ"ח סק"ז), וסימן ק"ע סק"ט) כתב, שיש לזוהר. וכתב עוד, דנשים אין צריכות לזוהר בכל אלו, כיון שאינן מצוות על תלמוד תורה, דלא עדיפי מעם הארץ דמבואר בספר חסידים הנ"ל דאין לחוש, אבל קטן אף שעדיין לא למד יש להקפיד, (ולא כמו שכתב בהגה"ה לשמירת הנפש סימן של"ט), כיון דמסתבר דדברים אלו עושין טבע של שכחה ויכול להזיק לו אחר כך חס ושלום.

יט גמ', חמשה דברים משכחים וכו'. כתב הבאר שבע, דאף על גב דאיכא בפרטן ששה דברים, אפשר דהשוותה מים של שיירי רחיצה והרוחץ רגליו זו על גבי זו בחדא חשיב להו, הואיל ושניהם איירי מענין רחיצה. אבל החק נתן כתב, דאין נראה פירושו, שהרי זה משכח מחמת שתייה וזה משכח מחמת רחיצת רגליו זו על גב זו ותרתני נינהו. ולכן פירש, דהאוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול חדא חשיב להו, כיון דחתול עצמו אינו משכח אלא מפני שהוא אוכל העכבר.

כ גמ', האוכל ממה שאכל עכבר. כתב בספר לקט יושר (חלק י עמוד ו),

עד שישב במקומו שנאמר "והביטו אחרי משה עד בואו האהלה". שאני הכא דמיירי שהיו יושבין שורות שורות בבית המדרש, והתם ברשות הרבים כי ההוא דמשה. וכתב הקרבן נתנאל (שם, אות ש'), דהלשון מוכיח כן, דבסוגיין קתני לשון "נכנס" והתם קתני לשון "עובר". והר"ן בקדושין (יד: מדפי הרי"ף), הביא את תירוץ הרא"ש בשם תוס'. עוד תירץ בשם רבינו תם, דאמרינן בימי רשב"ג נשנית משנה זו, כלומר שלא נהג לא לפניו ולא לאחריו. וכן הוא בתוס' בבא קמא (צד:): ד"ה בימי רבי, בסוה"ד. והעיר החק נתן, דהרי"ף בקדושין (יד: מדפיו), העתיק לברייתא דהכא, ומשמע דסבר כהרא"ש, אלא דקשה אמאי לא העתיק נמי להיא דקידושין. והרמב"ם (פ"ו מתלמוד תורה ה"ו-ו) העתיק לשתייהן.

לו) גמ', כשחכם נכנס אחד עומד ואחד יושב. ביאר החק נתן, דכל מי שיגיע לו לתוך ד' אמותיו צריך לעמוד, ומי שעובר מלפניו ד' אמות יכול לישב. (ז) גמ', בזמן שרבים צריכים להם מפסיעין על ראשי העם יצא לצורך יכנס וישב במקומו. וביבמות (קה:): איתא, מי שצריך לו עם קודש יפסע על ראשי עם קודש. והקשו בתוס' (שם) ד"ה מי שצריך, מהא דאיתא בסנהדרין (ו:), אוהרה לדיין שלא יפסע על ראשי עם קדוש. ותירצו, דהיינו היכא שלא יצא לצורך עם קדוש, ואי נמי אפילו יצא לצורך, יש לו לקצר דרכו ככל שיכול. עוד כתבו, דהא דאיתא בסוגיין דמפסיעין על ראשי העם יצא לצורך נכנס וישב במקומו, היינו שייצא לצורך העם. ומייתו, דבתוספתא גרסינן בהדיא, יצא לצורך העם. [ועיין תוספתא דסנהדרין (פ"ו ה"ה) וצריך עיון]. וכתב בהגהות הגר"א (ביבמות שם אות א'), דדברי תוס' צריכים עיון גדול. ולכאורה כוונתו, משום דבסוגיין מבואר להדיא דיצא לצורך עצמו, דאמרינן "לא אמרו אלא לקטנים"

לח) גמ', לא בעו למיהוי הכירא בין דילי לדידהו. כתב הקרן אורה דחס וחלילה לומר דרשב"ג תיקן תקנה זו לכבוד עצמו כי היה מפורסם בענוה, כדאיתא בבבא מציעא (פד:). אלא דהגמ' הביאה להאי מעשה, כי כל המעלות שהביאו כאן, ענינם במה שישראל "קרויים אדם", דהיינו דאחדות ישראל בנויה בצורת אדם, וכמו שבנין האדם בסדר מדרגות זו למעלה מזו, החיות משתלשלת בקרבו מראשו עד רגליו, וכל אבר מקבל מאשר למעלה ממנו, ואם יתהפך חס ושלום סדר בנינו יחלש כחו ותפסוק חיותו. כן ישראל מחוייבים להתנהג בסדר של דרגות. ויש שהם בבחינת "ראש" ויש שהם בבחינת שאר המדרגות. וכל היותר במעלה הוא קודם לחבירו, ומנין המדרגות שתמצא בהם עשרה, כנגד חכות האדם שהם עשרה. ואלו הן, מלך. כהן גדול, נביא, משוח מלחמה, סגן, אמרוכל, גובר, ראש משמר, ראש בית אב וכהן והחכמה קודמת לכולן. וכשהן מתנהגין בסדר המעלות הן במעמד ומצב טוב, כי ישכון כבוד עליון על הראש, ומשם ישתלשל ממדרגה למדרגה עד סוף, וכולם חיים וקיימים. אבל אם חס ושלום איש הישר בעיניו יעשה, וכל אחד אומר אני הראש, הווי הרס כל מצבן כמבואר בדברי הוזהר הקדוש. (ועיין בדבריו שהאריך בהגדרת אותו חסרון) וכיון שהנשיא והחכם והאב"ד כל אחד יש לו מעלה נודעת. והנשיא קודם לחכם, והחכם לאב"ד, אמר רשב"ג, "לא בעו למעבד היכרא כו" [לעיני הציבור]. אף שבדואי בינו לבין עצמו התנהג עמהם כמצות הנשיא להתנהג עם תלמיד חכם, לחלוק להם כבוד ולאהוב אותם כנפשם. ורבי מאיר ורבי נתן בקשו לומר לו, "מי ימלא גבורות ה' וכו'", כי אין ראוי להיות צינור ההשפעה וראש בחכמה אלא מי שאין בו שום חסרון, כי אם אין לו מה יתן לאחרים. על כן ביקשו לומר לו גלי עוקצין, ואינתייע מילתא וגמר, [כדי שלא יתבייש]. ועיין נמי מה שכתב כתב היעב"ץ.

לט) גמ', נימא ליה גלי עוקצין. ביאר המהרש"א (בחדושי אגדות), דבחרו בעוקצין כיון שהיא מסכת חמורה ואחרונה בששה סדרי משנה, וכן איתא בתענית (כד:): ובסנהדרין (קו:), "כי מטי ר' יהודה בעוקצין הוה קאמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא".

מ) גמ', מי ימלא גבורות ה' וכו' למי נאה למלא גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהילותיו. הקשה המהרש"א (בחדושי אגדות), דבמגילה (יח:), מייתי הך מילתא דר' אליעזר בהאי לישנא ומתפרש בענין אחר, דהכי אמרינן התם, שאסור לספר בשבחו של מקום יותר מדי דאמר ר' אליעזר מי ימלא וגו'. ותירץ, דבהא גופא פליגי, דרבי מאיר מפרש כדאיתא במכות (י:), למי נאה ללמד תורה ברבים מי שיכול ללמוד כל התורה, דלפי פשטיה לא הוה ליה

שפך מהן מעט אחר הרחיצה אין לחוש, וצייין לחולין (קה:).

כז) גמ', והרוחץ רגליו זו על גבי זו. כתב בספר זכרון (חלק ב' אות י"ד), דאין להקשות מהא דאיתא בזבחים (ט:), דמצות קידוש ידים ורגלים לרבי יוסי ברבי יהודה דמניח רגליו זו על גבי זו, דכיון דיליף שם מקרא דמצותו בכך, פשיטא דלא יזיק כלום, דשומר מצוה לא ידע דבר רע. ועיין עוד באות הבאה.

כח) גמ', ויש אומרים אף המניח כליו תחת מראשותיו. הקשה הבאר שבע, מהא דתנן בתמיד (כז:), שהכהנים היו מקפלין בגדי הכהונה ומניחין אותן תחת ראשיהן. ובמגן גבורים (או"ח סימן ב' סק"ד) כתב, דאפשר שאם מניח דבר אחר המפסיק בין בגדיו לראשו אין קפידא, וכן היה אצל הכהנים, והובא במשנה ברורה (שם סק"ב). אבל בספר זכרון (חלק ב' אות ט"ו) כתב, דלשון הגמ' ביומא (טט:), ובתמיד (שם), לא משמע הכי, ואדרבה מוכח שם להיפך, דאפילו כשמפסיק בגד מקרי תחת מראשותיו, וכן מוכח בברכות (כג:). לכן כתב, דנראה דאין להקל בכך. ובספר שלמת חיים (חלק א' סימן י') תירץ קושית הבאר שבע, דדוקא ברגיל אסור. ותמה בספר זכרון (שם), דהא הכא לא הזכירה הגמ' לשון "הרגיל", וגם בלקוטי מהרי"ל מבואר להדיא דאף באקראי יש לחוש. ובשלמת חיים (שם) תירץ עוד, דדוקא בגדי עצמו אסור אבל בגדי חבירו שרי, ולכך שרי בבגדי כהונה דהוה של קודש ואינם כליו של כהן. ובספר זכרון (שם) פקפק בדבריו, אלא כתב, דבגדי חבירו שלא לבשם אפשר דשרי. ובעיקר הקושיא כתב, דכיון שהיה מצוה כדי לנטוריהו כמבואר בברכות (כד:), לא הוסיף להם ד"שומר מצוה לא ידע דבר רע", (ועיין באות הקודמת). וגם אפשר, דבבית המקדש לא הוסיף שום דבר, ועיין אבות (פרק ה משנה ה). וכתב, שכן מצא בשו"ת דובר מישרים (חלק א' סימן ע"ט). והחק נתן תירץ, דלא אמרו דמשכח אלא בגדים של חול, אבל בגדי קודש אין השכחה שולטת על ידן.

כט) גמ', שם. כתב הבאר שבע, דאם מניח סמוך למראשותיו אין לחוש. אכן בספר צפורן שמייר (אות ק"ב) כתב, על פי קבלה, שלא יניח סמוך למראשותיו מנעלים או מכנסים.

ל) גמ', והעובר בין שתי נשים. כתב בשו"ת שלמת חיים (חלק ב' סימן ל"ה), דדוקא שהולך בין ב' נשים שעומדות או להיפך, אבל בדרך הילוכם ליכא קפידא. דלא חשיב "להתמצע" אלא אם אחד מהם קבוע. ובהגה"ה לספר שמיירת הנפש (סימן ע"ד) הביא בשם ספר זכרון טוב, שאם הוצרך לעבור יטול מקל בידו, או אפילו קצת טבא"ק, ואם גם זה אין לו, יאחו בידו בפיאת ראשו. וכתב בספר זכרון (חלק ב' אות י"ט), דהחזון איש הקפיד בכך מאוד. עוד כתב, דאפשר דבקטנה אין להקפיד, דאיתא ביבמות (סא:), יכול קטנה, תלמוד לומר אשה, אלמא דקטנה לאו בכלל אשה.

לא) גמ', שם. כתב המהרש"א (חדושי אגדות), דהא דאיתא בפסחים (קיא:), שלשה אין ממצעין אותן ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה כו', היינו לגבי סכנה, ואיכא תקנתא בהנהו דנפתח באל ונסיים באל, אבל הכא חשיב לקשים לתלמוד, ולא אשכח תקנתא בהו.

לב) גמ', אף הקורא כתב שעל גבי הקבר. כתב בספר נגיד ומצוה בשם האר"י, דלא אמרו אלא בכתב בולט ולא בשוקע, ועיין גיטין (כ:). ובספר זכרון (ח"ב אות כ"ו), נסתפק בגוונא דאינה לא בולטת ולא שוקעת. ובספר יוסף אומץ (עמוד רע"ג) כתב, דיש מדקדקין מניחין אבן על גבי המצבה, ואומרים שמועיל שלא תהיה קריאתה קשה לשכחה, ואפשר שקבלה היא מקדמונים. וכתב, דבצירוף דברי האר"י יש לסמוך על הנחת האבן בגוונא דהכתב שוקע.

לג) גמ', שם. נסתפק בספר זכרון (ח"ב אות כ"ו), אם דוקא קורא בפיו או אפילו בהסתכלות בלי להוציא מהפה, והוכיח מכמה דוכתי דלשון קריאה היינו בלא בלא שהוציא בפה. ולכן כתב, דראוי ליזהר בזה.

לד) גמ', וכל שכן פחמין עצמן. העיר היעב"ץ, הא ודאי לאו מאכל אדם הם, ואפילו לא מאכל בהמה. ותירץ, דפת פחמין היינו חררה הנאפית על גבי גחלים, ופחמין עצמן הם החררות החרוכות ושרופות מעט.

לה) גמ', כשהנשיא נכנס כל העם עומדים וכו' להם שבו. כתב הרא"ש בקידושין (פרק א' סימן נ"ט), דאף דהתם איתא, חכם עובר, עומד מלפניו ד' אמות וכיון שעבר ד' אמות יושב, אב בית דין עובר, עומד מלפניו כמלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב, נשיא עובר, עומד מלפניו כמלא עיניו ואינו יושב

הדרש היוזמי

מסכת הוריות דף יג - דף יד

ג כסלו - ד כסלו התשע"א

הביאני [במעמד הר סיני] אל בית היין ודגלו עלי אהבה "יין סוד". דהיינו שיש בעיסוק בה בכל הכח סגולה לגלוי סוד התורה שהיא הבנתה. והוא מה שהגדיר רש"י כנתינתה מהר סיני. ודוקא מחמת מחמת יגיעתו של ר' יוסף וכמו שאמר על עצמו בפסחים (סח:): "אי לא האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא", וברש"י שם, שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה ביני לבינם. הרי שהכיר גדלותו ממה שלמד תורה ונתרומם כי המית תענוגי גופו הנחותים, וזכה לקבל סוד התורה, וזו התורה כנתינתה מהר סיני. ובברכות (סד:). דייק רש"י לכתוב, דרבה היה מחודד יותר בפלפול. אם כן בוודאי שגם ר' יוסף היה מפולפל. ועיין גם שהקשה כאן הבאר שבע משבת (לא). ומה שתיריך. ודבריו צרכים עיון, ועיין גם בחוק נתן].

(ה) גמ', דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא. עיין רש"י ד"ה הכל צריכין. ובברכות (סד:). פירש רש"י בד"ה למרי חטיא למי שקבץ תבואה למכור כלומר למי שקבץ שמועות. ובבבא בתרא (קמה:). איתא, הכל צריכין למרי חטיא גמ'. ופירש רשב"ם ד"ה גמרא, סוגיית גמ' ותרוצי משניות וברייתות וזהו עיקר גמ' וכו'. וכתב המהרש"א (בחידושי אגדות בבבא בתרא קמו:), אהא דאיתא התם, יום עצרת ברור ורעו חייטים, דתלה הדעת במין חייטים כדאיתא בסנהדרין (ע:), עץ הדעת שאכל ממנו אדם הראשון מין חטיא היה שאין תינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן. [נמצינו עוד בסנהדרין (לו:), דהסנהדרין נקראו בטנך ערמת חייטין], ועיין עוד סנהדרין (מב:), קרי רב יוסף אנפשיה "ורב תבואות בכח שור", ובתוס' (שם) ד"ה ורב תבואות.

(ו) גמ', אפילו אומנא לביתיה לא חליף. עיין רש"י ד"ה אומנא לביתיה, ועיין בתוס' הרא"ש מה שפירש בשם רב האי גאון ובשם הרמ"ה. והקשה הבאר שבע, להנך קמאי, האיך אפשר להו לפרש דהטעם שלא רצה ר' יוסף להיות ראש ישיבה הוא מפני ענוה שלא רצה לנהוג שררה בפני רבה, והא בברכות (סד:). משמע להדיא, שלא קיבל עליו משום דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין, מלך רבה עשרין ותרתין שנין, ופירש רש"י (שם) ד"ה מלכת, דאמר אם אמלוך תחלה אמות לסוף שנתים. ולכך כתב הבאר שבע, דנראה ללמוד סתום מן המפורש, דכיון דמייתי ליה התם הך דרבה ורב יוסף אהא דאמר רבי אבין כל הנדחה מפני השעה נדחית מפניו וכו', דהא דקאמר הכא כולחו שני דמלך רבה וכו' היינו דכיון דר' יוסף רצה להיות נדחה מפני השעה, השעה נדחית מפניו כל כך, עד דלא מיבעיא שלא הפסיד שנותיו בכך, אלא אפילו אומנא להקזי דם לא הוצרך לקרות לביתו, מפני שלא היה חולה כלל. והחך נתן יישב דעת הראשונים, דלעולם טעמו מפני ענוה, דודאי אין לאדם כמותו לחוש לדברי הוברי השמים, דהא כתיב "ומאותות השמים לא תחתו" וכתוב "תמים תהיה עם ה' אלוקיך", ואיך תבא מצוה גדולה כזאת לידו ללמד תורה לרבים וידחה אותה בשביל דברי הכלדאי, ושמא חזיונם שוא ודבר כזב וימות קודם רבה ולא יגיע למצוה זו, אלא על כרחך טעמו מפני ענוה, אלא שלא רצה לגלות ענותנותו, ואמר שלא קיבל משום דברי הכלדאי, ולכך בשמעתין לא הזכירו הא דאמרי לו הכלדאי, משום דבאמת לאו מהאי טעמא הוא, אלא משום ענוה. ועיין בסוטה (מט:), אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דהא איכא אנא.

(ז) גמ', אביי ורבה וכו'. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דסמך האי עובדא להך עובדא דרבה ורב יוסף דלעיל, דכמו שאירע להם דשלחו אליהם מתם איזה מהן קודם, כך אירע לתלמידיהם, דאביי היה תלמיד מובהק של רבה ורבה היה תלמיד מובהק של רב יוסף כדמוכח בכמה דוכתין, וספר יוחסין.

(ח) גמ', רבי זירא חריף ומקשה ורבה בר רב מנתה מתוך ומסיק מאי תיקו. כתב המאירי, דבזמנים אלו אחרון חביב [דהיינו, מתוך ומסיק]. וכתב, דכלל גדול בלימוד, דידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה, ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם בקבלת הרב הראוי, וחפץ ה' בידו יצלח, אמן.

למימר "כל" גבי "תהילתו" כמו שלא נכתב גבי "גבורות", אבל רשב"ג לא חשש להך דרשא כיון דהוה מתפרש ליה כההיא דמגילה לענין סיפור שבח המקום.

(מא) גמ', קמרא דאבוך למיהווי אב בית דין כו'. עיין פירוש רש"י, ובבאר שבע פירש בשם הערוך שפירש בשם רב שרירא גאון. פירוש שהיא חגורה רחבה יותר מאבנט, וקובעין עליה כסף או זהב, ומשמשי מלכים לובשין אותה. ולפי שהיה אביו של רבי נתן ראש גולה בבבל, והיו ראשי גלויות רגילין ללבוש חגורות מוזהבות דאינון קמרי ולעמוד לפני מלכי פרסיים, ועלה רבי נתן לארץ ישראל והיה אב בית דין, לפיכך אמר לו אם הועילה לך חגורה של ריש גלותא שלבש אביך להיות אב בית דין, הלא די לך זאת ובקשת להיות גם נשיא.

(מב) גמ', אסיקו לרבי מאיר אחרים. הקשו התוס' בסוטה (יב:). ד"ה אחרים אומרים, היאך פליגי התם רבי מאיר ואחרים, הא אחרים היינו רבי מאיר. וכן קשה בברכות (ט:). והביאו, שבקונטרס צרפת כתוב, דשמועות שקיבל רבי מאיר מאלישע בן אבויה קבעום בשם אחרים מפני שהיה שמו אחר, אבל שאר שמועות קבעום בשמו, אבל כתבו דלא מסתבר לומר כן, דהא לרבי נתן אסקו יש אומרים והיינו כל שמועותיו, ומסתמא הכי נמי לרבי מאיר. אלא תירצו, דאחר דאסיקו ליה אחרים חזר בו ואמר טעם אחר. אבל תוס' בברכות (ט:). ד"ה אחרים כתבו, דהאי אחרים לאו רבי מאיר היא, דלא כל אחרים שבש"ס רבי מאיר הוא. וכן כתבו התוס' בעבודה זרה (סד:). ד"ה אחרים.

(נג) גמ', רבי מאיר לא אזל אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין. וכן אמר רבי מאיר לענין חלום אחר בגיטין (נב:). ובסנהדרין (ל:). איתא סתמא דגמ', דהיה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין. וכן פסק הרמב"ם (פ"י מזכיה ומתנה ה"ו), ובטור ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן רכ"ה סעיף ט').

דף יד ע"א

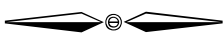
(א) גמ', אפילו רבי דענוותנא הוא. כדתנן בסוטה (מט:). משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא. ועיין רש"י סנהדרין (לו:). ד"ה מן הצד.

(ב) גמ', שלחו להו סיני עדיף. גמ', שם. כתב המאירי, דאם היו צריכים למנות ראש ישיבה והיה שם מי שמפולפל הרבה אלא שאין המשניות שגורות לו, ממנין את שהתלמוד שגור לו, כיון דסיני עדיף. ובירושלמי (דפירקין הלכה א') אמרו, הסדרן קודם לפלפולן. אבל דוקא שהוא בקי בפירושן של הלכות, ובמה שיוצא מהן, ויש לו בחינת דמיון הדברים זה לזה והוצאת דבר מתוך דבר כראוי, אבל מי שאין בידו דרך פסק ובחינה בדמיונות ובהבנת דבר מתוך דבר, אינו בכלל סיני כלל ולא בכלל בעל הוראה, ולא עוד אלא שצריך להזהר מהוראתם הרבה. וסיים, דמכל מקום אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ועיין במה שכתבנו בשלהי מסכת ברכות (דף סד:). ועיין באות הבאה.

(ג) גמ', סיני עדיף וכו' הכל צריכין למרי חטיא. בפרי מגדים (או"ח א"א סו"ס קלו) ביאר דעת השכנה"ג שתלמיד חכם בעל הוראה, קודם לתלמיד חכם מפולפל שאינו בעל הוראה, לענין עלייה לתורה משום שסיני עדיף. אמנם רבי שלמה קלוגר בהגהותיו שם כתב, שמעלת סיני היה בזמנם שלא היו ספרים נדפסים, אבל עכשיו כשאחר מעט חיפוש יכול אדם למצוא מבוקשו, לא שייך הטעם "דהכל צריכין למארי חטיא", והלכך חריף עדיף, מפני שמוציא הלכה מסברתו, ואי אפשר למצאה ממילא. [ולכאורה דבריו צרכים עיון, דאי כל מעלת סיני הוא ידיעת הדברים כמו בספר אף ללא הבנתם, מה התועלת בהוראתו אם לא יבין הנדון, ואיך שייך שיהיה בעל הוראה שהוא הנדון בדברי הפרי מגדים, אלא דסיני היינו כמו שביאר המאירי באות הקודמת ועיין מה כתבנו באות הבאה, ולפי זה יש לומר דמעלת בעל הוראה בסייעתא דשמיא שנקנית לו להבחין בדברים שנקנה רק על ידי עמל התורה].

(ד) [שם], עיין מה שרש"י דקדק לכתוב ג' פעמים "משום דמשניות וברייתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני", ועיין מה שפירש רש"י שבת (פח:). למימינים, עסוקים בכל כחם, וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר. ובסוטה (כא:). פירש רש"י בד"ה לכבות את האהבה, זו תורה דכתיב

סליקא לן מסכת הוריות וסדר זיקין

מסכת זבחים

פרק כל הזבחים

דף ב ע"א

(א) מתני', כל הזבחים. כתב הרמב"ם (בהקדמה למכילתין), דזבחים הוא שם כולל לכל הקרבנות הקרבים מבעלי חיים שנוהגים בהם לדורות כאשר ציוונו השם. וכתב התוס' יו"ט, דאף דלשון זביחה לא נאמר בכתוב אלא גבי שלמים ועולות, מכל מקום לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. ועיין עוד בהגהות רבי צבי הירש ברלין.

(ב) תוס' ד"ה כל הזבחים, בתוה"ד, אבל שינוי בעלים לא שייך אלא בזריקה כגון שוחט או מקבל וכו' כדמוכח לקמן בפירקין (י). אמנם הרמב"ם (פט"ו מפסולי המוקדשין ה"א) כתב, וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון, לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. והבין המשנה למלך דלדבריו שינוי בעלים נמי שייך בכלל הדי' עבודות. ותמה, איך הוזהר הרמב"ם דין שינוי קודש לשינוי בעלים, דלא כדאייתא להדיא בגמ', והיינו משום דשינוי בעלים לא שייך אלא בכפרה וכפרה לא היא אלא בזריקה. והשפת אמת לקמן (ז). כתב, דאפשר דהרמב"ם פירש הא דאמרה הגמ' (שם) תודה ששחטה לשם תודת חבירו דלא כרש"י, (דאי דכדבריו היה עליו להזכיר דין זה), אלא שהשחיטה היתה לשם אחר, וסבר ר' חסדא דשינוי בעלים פוסל בשחיטה אפילו שלא על דעת לזרוק, משום דכתיב "תודת שלמיו" והוא הדין לכל הקרבנות. והיינו דוקא בשחיטה ואינו בד' עבודות היינו בהולכה וקבלה, והגמ' לקמן דהריני שוחט לשם פלוני כשר, אתיא כרבה דהכא והרמב"ם פסק כרב חסדא.

(ג) בא"ד, שם. נסתפק המשנה למלך (שם) לשיטת התוס', אי היינו דוקא לפסולא כגון פסח וחטאת, דהיינו דלא נפסלו ככהאי גוונא, אבל לעולם אם שחט שלא לשם בעלים או קבל שלא לשם בעלים לא עלו לבעלים, או דלמא כל דלא חשיב לזרוק שלא לשם בעלים לא הוי שינוי כלל ועלו לבעלים. וכתב, דנראה לו וכן משמעות לשון התוס' דכי היכי דאינו פוסל הכי נמי עולה לבעלים.

(ד) בא"ד, ויש לומר דלא אתי לפרושי אלא בהני דכשירין ולא עלו לשם חובה אבל הנך כשירין ומרצין וכו'. כתב הלחם משנה (פ"ד ממעשה הקרבנות הי"א), דשיטת הרמב"ם (שם) אינה כן, אלא, דאם שחט שלא לשם אחד מהששה דברים אינו כשר לעלות לבעלים לשם חובה, דכתב הששה דברים הנצרכים, וחזר וכתב "ואם שחט סתם כשר כמו שביארנו", ומשמע דכל הששה שוים. והקשה, דבהלכות פסולי המוקדשין (פי"ג ה"א), לא הזכיר הרמב"ם שאר הארבעה דברים, ודוחק לומר שסמך על מה שכתב כאן. ועיין עוד בחידושי הגרי"ז.

(ה) בא"ד, ואף על גב דקתני לשם ו' דברים הזבח נזבח הוא הדין הזבח נקטר וכו'. כתב הלחם משנה (פ"ד ממעשה הקרבנות הי"א), דנראה מדבריהם דהקטרה נמי בעי לשם אלו הדברים, אלא דהקטרה לא מעכבא, וכן משמעות דברי רש"י בפירושו התורה (ויקרא פ"א, ט') אמנם מהרמב"ם (שם) שכתב, דצריך שתהא מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים ולא הזכיר הקטרה כלל, משמע דבהקטרה לא איכפת לו כלל, ועיין שם שהאריך.

(ו) בא"ד, הוא הדין שאר חמשה דברים יהו זביחה וכו'. ובגליון הגמרא כתב דיש גורסים ד'. ובמלאכת יו"ט כתב, דחמשה דברים לאו דוקא, חדא דלשם זובח כתיב בעבודת הדם, ולא איצטריך למילף בהיקשא, ועוד דלשם זובח לא כתיב כלל בהאי קרא, וגם ליתא בהקטרה וכמו שכתבו בסמוך.

(ז) בא"ד, ובפרק המפקיד פירשתי הא דמחשבה פוסלת בקדשים וכו'. בתוס' (שם) ד"ה החושב לשלוח יד כתבו, דמחשבה האמורה גבי פיגול היינו דיבור. (ובמנחת ברוך (סימן א') כתב, דהוא הדין כל פסולי מחשבות חוץ למקומו ושלא לשמה). וכן דעת רבינו ברוך המובא ברא"ש (הלכות ספר תורה סימן ג'). וכן דעת הסמ"ג (לא תעשה של"ז), וכן כתב רש"י לקמן (מא:): ד"ה כגון שנתן, דכל מחשבה דקדשים מוציא בפה הוא. ועיין עוד מה שצ"ע בגליון

הש"ס להגרע"א (כאן). אבל דעת הרמב"ם (פי"ג מפסולי המוקדשין ה"א), דבמחשבה גרידא חל הפיגול. וכתב הקהלות יעקב (סימן טו), דכן דעת רש"י קידושין (מא:): ד"ה שכן ישנן במחשבה, דכתב דפסול קדשים ופיגול על ידי מחשבה הם באים. נויש להעיר, דהמהרש"ל המובא בגליון הגמ' שם מחק דברים אלו מרש"י. אכן בהגהות הב"ח בבא מציעא (מג:), כתב, דשיטת רש"י בקידושין דמחשבה כדיבור].

(ח) מתני', אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. פירש רש"י ד"ה אלא שלא, דצריך להביא אחר לחובתו או לנדרו וישחטנו לשמו. וכתב בשיטה מקובצת (אות א'), בשם תוס' רבנו פרץ, דדוקא נדר שחייב באחריותו, אבל נדבה אם שחט שלא לשמה אין צריך להביא אחר, דהא אפילו אם נאבד אינו חייב באחריותו. וכתב המשנה למלך (פי"ז מחובל ומזיק ה"ד), דמי שעשה העבודה שלא לשמה חייב בתשלומין לבעלים, וכדפסק הרמב"ם (שם), דהכהנים שפגלו במקדש במזיד חייבין, אבל כתב, דנראה דהיינו דוקא בשאר קרבנות ובנדר, אבל בנדבה דאינו חייב באחריותה אין חיוב תשלומין, ואף דאם פגלו בנדבה חייבין וכדפירש רש"י הטעם בגוטין (נג). ד"ה חייבין, דקשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש, מכל מקום היינו דוקא היכא דנפסל הקרבן, אבל בשלא לשמה דהקרבן כשר, נהי דאינו מן המובהר, מכל מקום ליכא חיוב ממון, וסיים דעדיין יש להתיישב בדבר, ועיין עוד במשנה למלך (פט"ז ממעשה הקרבנות ה"ז), ובהגהות הלבוש.

(ט) מתני', שלא עלו לבעלים לשם חובה. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות, ואל תלמד ממה שאמר "לבעלים", שאין הדברים אמורים אלא בקרבנות שיש להם בעלים מסויימים, אלא קרבנות הצבור שנשחטו שלא לשמן אף שלא נפסלו, מכל מקום לא עלו לצבור לשם חובתן, וכן פסק (פט"ז מפסולי המוקדשין ה"א). אמנם ר"ע מברטנורא כתב דקרבנות צבור שנשחטו שלא לשמן, עלו לצבור לשם חובה, שהשחיטה מושכתן למה שהן ראוין לו. וכן נקט המהרש"א בביצה (כ:). ובתוס' הגרע"א (אות ה') תמה, נואף שתמיהתו היתה גם על הרמב"ם בפירושו המשניות היינו משום שהיתה לפניו מהדורה אחרת של הרמב"ם דהא להדיא מבואר לקמן (ד), דשינוי קודש ישנו בציבור כביחיד, אלא דשינוי בעלים לא שייך בקרבן ציבור דכולם בעלים, ולשם נכרים לא מיפסל דבעינן חברו דומיא דידיה, והניח בצריך עיון גדול. ובנימוקי הגרי"ב ובקרבן אורה תמהו עוד מהא דאייתא במנחות (מט.), כבשי עצרת וכו' כשרים ולא עלו לבעלים וכו' ופירש רש"י ד"ה לבעלים, דהיינו ציבור, הרי דציבור נקראו בעלים ולא עלו לחובה. ועיין עוד לקמן אות יב.

(י) מתני', הפסח בזמנו. כתב בהגהות חשק שלמה, דנראה דמתניתין כרבי יהושע דסבירא ליה לקמן (יא:), דאם שחטו שלא לשמו קודם חצות כשר, דאילו לבן בתירא (דמסקינן לקמן יב). דפוסל היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בין לשמו ובין שלא לשמו) הא איכא קודם חצות דלא הוה זמנו לענין לשמו, ואף על פי כן אם שחטו שלא לשמו פסול, ואמאי קתני דהפסח פסול דוקא בזמנו. וביאר דהיינו מה שפירש רש"י בד"ה הפסח בזמנו, וכן ר"ע מברטנורא, דזמנו היינו אחר חצות, ואף דר"ע מברטנורא גופיה פסק (במשנה ז') כבן בתירא, על כרחך משום דהך משנה אינה כבן בתירא. אמנם התוס' יו"ט כתב, דרש"י הכא והתוס' לקמן (ח:): ד"ה לשמו פסול, דפירשו דזמנו הוא מחצות, סברי דאין הלכה כבן בתירא, וכדעת הראב"ד (פט"ז מפסולי המוקדשין הי"א), אבל לרמב"ם שפסק (שם) כבן בתירא, יהא פירושו אפילו קודם חצות, והיינו מה שכתב בפירושו המשניות, דזמנו של פסח הוא יום י"ד בניסן, ולא הזכיר חצות.

(יא) רש"י ד"ה הפסח בזמנו, בתוה"ד, דהיינו מחצות היום של ערב פסח עד הערב וכו'. עיין באות הקודמת. כתב בהגהות מלאכת יו"ט, דאף דזמן פסח הוא לאחר תמיד של בין הערבים, דתמיד גופיה זמנו בשש ומחצה, והפסח אחריו, וכדאייתא בפסחים (נח:). מכל מקום כיון דבדיעבד אם שחטו קודם לתמיד כשר, וכדתנן התם, הוי שפיר זמנו מחצות, וכעין דבריו כתבו תוס' בפסחים (ה:): ד"ה לא תשחט.

(יב) מתני', והחטאת בכל זמן. הקשה בהגהות חשק שלמה, מאי אתי לאשמועינן פשיטא, דהא חטאת כולי שתא זימניה הוא. ותירץ, דמייירי בחטאות הציבור, כגון שעירי הרגלים וראשי חדשים, ושעיר החיצון של מוסף יום הכיפורים, דעבר הרגל ולא הקריבו, דלאו זמנו הוא, וקא משמע לן דמכל מקום אם נשחטו שלא לשמו פסול, דהא עדיין עומד לחטאת דיכול

לאו אלא איסור עשה. מכל מקום לא הוי אלא גילוי מילתא דאיכא איסורא דמחשב שלא לשמן וממילא הוא בכלל אוהרה דלא יחשב. אמנם התוס' לקמן (ו.) ד"ה ואי סלקא דעתך, כתבו דאינו אלא עשה. ועיין עוד בשו"ת אחיעזר (חלק ב' סימן כ"ח) מה שהאריך.

(כ) גמ', לא הוית גבן באורתא בתחומא. פירש רש"י ד"ה לא הוית, כלומר חבל שלא היית אמש בשבת אצלנו בתוך התחום שתוכל לבא לבית המדרש ולשמוע. אמנם הרשב"ם בבבא בתרא (נא.) ד"ה בתחומא ביאר, דבתי מדרשות שלהן בסוף התחום היו כדי שיוכלו לבא שם בשבת מן העיירות שמסביב. [ולרשב"ם יש לפרש דרבינא הוכיח לרב פפא אמאי לא הוית גבן בבית המדרש, אבל לרש"י שלא היה יכול לבא, פירש, בלומר "חבל" וכו'.] ועיין עוד רש"י בבבא קמא (כ.) ד"ה בתחומא.

(כא) גמ', ושני זכחים בסתם לשמן הן עומדים. כתב בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"ד ממעשה הקרבנות הי"א), לבאר בדעת הרמב"ם (שם), דאיכא תרי דיני בדין לשמה דקרבנות, א. שצריכים שיהיו נקרבים לשמן כמו כל הדברים לשמן בעשייתן. ב. דמחשבת שלא לשמן הויא דבר הפוסל. והוא דין מחודש בקדשים, דכיון דזכחים סתמן לשמן עומדים, גם בחישוב להדיא מחשבת שלא לשמן לא חסר תורת לשמן בעשייתן, אלא הוויא מחשבה הפוסלת. ועיין שם שהאריך בביאור הדברים, ועיין עוד בחידושי הגרי"ז כאן. אבל הקובץ שיעורים (חלק ב', כ"ב ב') כתב, דמהתוס' במנחות (מב:) ד"ה מה טעם, מבואר דגם בקדשים אין מחשבת שלא לשמה מחשבה הפוסלת, אלא משום שמקלקל את הסתמא לשמן. ועיין עוד בקהלות יעקב (סימן א').

(כב) תוס' ד"ה סתם אשה, בתוה"ד, וגם אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה אלא שלא תשמשנו. בגליון השי"ס להגרע"א ציין לתשובת הרי"מ אלשקר (סימן פ"ח), שפסק דראובן שגירש את אשתו משום שזינתה תחתיו ולימים נתייחד עמה, לא חיישין שמא בא עליה להצריכה גט שני, דכיון דמזוהמת בעיניו בודאי לא בא עליה. וכונת הגרע"א, דהיינו טעמא דתוס' דכתבו דאם לא ירצה לא יגרשנה וליכא חשש שיבא עליה. וכן מפורש בשו"ת הרשב"א (סימן תנ"מ) להדיא שכתב, דרואה דם מחמת תשמיש חייב לגרשה, ושאיני ממה שכתב ר"י דיכולה להיות תחתיו ותשמשנו כשפחה בעלמא, דכיון שזינתה תחתיו שונא אותה ומאוסה בעיניו. אבל בדעת הרמ"א (אבן העזר סימן קי"ז סעיף א') כתבו החלקת מחוקק והבית שמואל, דמשמע דדוקא אם לא ילך אצלה אלא בעדים שרי, והעירו דבתשובת הרשב"א שהוא מקור דבריו משמע דמותר ביחוד, דהא כתב דמותרת לשמשו כשפחה.

(כג) בא"ד, שם. כתב בחידושי הגרע"א, דכוונתם, דודאי הבית דין אומרים לו שיגרשנה, אבל כיון דאם לא ירצה, סגי בהפרשה כל זמן שלא תבעתו לפטרה בגט, לכך בסתמא לאו לגירושין קיימא, ואף אם תבעתו, כיון דאפשר שתתפייס בלא גירושין לא מקרי שעומדת סתמא לגירושין. וכתב, דבהא אתי שפיר מה שלכאורה קשה אתוס' דאכתי באשת כהן שנאנסה ובכל הנך דכופים להוציא שפיר משכחת סתמא לגירושין, אמנם לטעם דאפשר שתתרצה בלא גט, אתי שפיר. ומכל מקום הניח בקושיה, דאכתי משכחת לן במעוברת חבירו דכופים אותו לגרשה ולא מהני הפרשה, וכן בשהתה י' שנים ולא ילדה. ועיין אות הבאה.

(כד) בא"ד, שם. תמה החזון איש (אבן העזר סימן קט סק"ב), דבכתובות (עז:), מבואר דאשה שזינתה תחת בעלה ונאסרה עליו חייב לגרשה ולא סגי בהפרשה לחוד. וביאר, דאפשר דכוונת התוס', דכיון שאין עיקר המצוה בגירושין, לא מיקרי סתמא לשמה. והוכיח כן מקושיית הגרע"א שהואבא באות הקודמת. וכתב, דעיקר דבריהם סמכו על תירוצם הראשון, דאינה עומדת להתגרש בגט זה, ולא דמי לקרבן דכשנשחטה העולה על כרחך היא עולה שחוטה, והלכך סתמא שחיטתה אגידה בה ולא לשם אחרינא. וסיים, דאכן שוב ראה בבית יוסף (אבן העזר סימן קי"ז), בשם שו"ת הרשב"א, דפירש דברי התוס' כפשוטן ומשום דמאיסא עליה, וצריך עיון.

(כה) בא"ד, אלא שלא תשמשנו. כתב הלבוש, דכוונתם למעשה תשמיש אבל יכולה לשמשו כשפחה. [וכן הוא לשון הגמרא בכמה דוכתי (עיין גיטין פא. צ.).] וכתב, דבוזה ישו דבריהם למה שהבין הפסקי תוס' שכתב דרשאית לשמשו כשפחה. וכן הבין המהר"ם בשו"ת הרשב"א עיין לעיל אות כב, ודלא כמו שנדחק והגייה השבות יעקב (חלק ד' סימן קיט).

(כו) תוס' ד"ה הא לשם פסח וסתמא, בתוה"ד, וכי כל שעה יש לו לדבר עד

להקריבו ברגל אחר, ואפילו שעיר החיצון של מוסף יום הכיפורים, משום דחדא כפרה היא, דכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, וכדתנן בשבועות (ב:). וכתב, ואף לאלו שכתבו דבקרבנות ציבור לא מיפסל במחשבה כלל משום דהשחיטה מושכתן למה שהן, (עיין לעיל אות ט'). לא איירי אלא לענין עולות ציבור, דכיון דאף בקרבן יחיד הקרבן כשר אלא דלא עלה לבעלים לשם חובה, אמרינן דבציבור עלו לשם חובה, וכן משמע להדיא מלשונם. וכתב דבכך נסתלקה קושיית הגרע"א (המובא באות ט') דיש לומר, דהגמ' איירא בחטאות. עוד תירץ, דחטאת יחיד נמי משכחת שלא בזמנו, כגון דהוי מחוסר זמן בבעלים, כמו בחטאת נזיר ומצורע ששחטו קודם זמנו, וקא משמע לן דמכל מקום פסול אם נשחט שלא לשמו, והטעם דלא דמי לפסח, כיון דפסח שלא בזמנו לא מקרי פסח אלא שלמים, מה שאין כן חטאת אף קודם זמנו הוי חטאת אלא שמחוסר זמן.

(יג) מתני', רבי אליעזר אומר אף האשם הפסח בזמנו וכו', הקשה המלאכת שלמה (במשניות), מה הוצרך לסיים בדברי רבי אליעזר דהפסח בזמנו וכו', הא פשיטא דבהא לא פליג אתנא קמא. ותירץ, דבא לרמוז לנו דטעמיה דרבי אליעזר דיליף אשם מביניא דפסח וחטאת וכדאיתא לקמן (י:), ועיין עוד בחשק שלמה.

(יד) תוס' ד"ה החטאת באה, איכא חטאת ואשם נמי דאין באין על חטא כגון חטאת יולדת ואשם מצורע. כתב בהגהות רבי יעקב עמדין, דכוונתם דעל חטא מפורש בכתוב לא באו. [ולכאורה נראה דכוונתו דלרבי שמעון בן יוחאי יולדת חטאת היא, ולר' שמואל בר נחמני מצורע חוטא הוא (עיין שבועות ח. (א.ב.)).]

(טו) מתני', קדשי קדשים ששחטן לשם קדשים קלים פסולין. הקשה בהגהות חשק שלמה, דבקדשי קדשים גופייהו משכחת לה גבוה ונמוך, דהא תנן לקמן (פט:), כל המקודש מחבירו קודם את חבירו, ומפרש דם חטאת קודם לדם עולה וכו', אברי עולה קודם לאימורי חטאת וכו'. ותירץ, דקרא ד"לא יחללו את קדשי בני ישראל" דנפק לן מיניה לקמן (יא:), דבנמוך מהן מתחללים, לא איירי אלא בעבודה ראשונה דהיינו בשחיטה, ובחיים כל קדשי קדשים קדושתן שווה. עוד כתב, דבלאו הכי צריך קרא בחטאת דנפקא מיניה לענין שינוי בעלים דפסול דלא נפקא מ"לא יחללו".

(טז) מתני', הבכור והמעשר. הקשה בחידושי הגרע"א, כיון דמתניתין אתיא למימר דלא תימא דוקא קדשי קדשים וקדשים קלים הוא דאיכא גבוה אבל קלים וקלים לא, כדאיתא לקמן (יא:), אם כן אמאי לא קתני נמי הכא דבכור לשם מעשר פסול, ומעשר לשם בכור כשר בדלקמן (פט:), דבכור קודם למעשר. ותירץ, דכיון דנקט בכור ומעשר לשם שלמים דאשמועינן דגם בקלים וקלים שייך גבוה ונמוך, ממילא ידעינן דהוא הדין לענין בכור לשם מעשר, וסמך אמתניתין דלקמן. ועיין בקרן אורה ושפת אמת.

(יז) גמ', למה לו למיתנא אלא שלא עלו ליתני ולא עלו כו'. העיר הרש"ש, דלכאורה לפי עומק חכמת הלשון לא מצי למיתנא "ולא עלו" בלא תיבת "אלא", כיון דהיה נשמע ד"חוץ מפסח וחטאת" קאי א"ולא עלו" ולומר דהפסח והחטאת עלו לשם חובה.

דף ב ע"ב

(יח) גמ', אם כמה שנדרת עשית יהא נדר. פירש רש"י בד"ה אם כמה, שעבד עבודותיה לשמה. והרמב"ם בפירושו המשניות פירש, אם שחט לשם זבח ולשם בעלים. וכן כתב ר"ע מברטנורא, שנשחט לשם נדר ולשם הבעלים. וכתב הרש"ש, דמשמע מדבריהם, דאם שחטו לשם עולת נדבה או חובה נמי אינו עולה לשם נדרו, ואולי מדמו לה לחטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם דמסקינן לקמן (ט:). דפסולה, אבל יותר נראה לדמותו לתודה ששחטה לשם תודה אחרת דכשרה לקמן (ז:), וכתב דכן משמע מדתנן לקמן (מו:) והחטאת והאשם לשם חטא, ומשמע דשאר קרבנות לא בעינן לשם אותו דבר דוקא, וכן משמע במנחות (ב:).

(יט) רש"י ד"ה ונדבה מי שרי לשנויי בה, בתוה"ד, אסור לחשב בקדשים ויליף מקרא וכו'. כתב המצפה איתן, דמשמע מדבריו דאיכא לאו במחשב שלא לשמו, אף דעיקר קרא ד"לא יחשב" גבי פיגול כתיב, ואיסור מחשבה דשלא לשמה ילפינן לקמן (ד:), מדכתיב "ואם זבח שלמים קרבנו" שתהא זביחה לשם שלמים, ורש"י גופיה פירש כן במנחות (ב:) ד"ה ונדבה מי שרי, ואינו

ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא]. וכתב, דאולי יש לומר דאי נימא דסתמא כשר, היינו משום דהוי כאומר בפירוש לשמה, הכי נמי הוי כמו שאמר לו הבעל בפירוש לכתוב. ועיין עוד בקרן אורה.

ג) תוס' ד"ה הכותב וכו' בא"ד, וקשה להר"ר יצחק וכו'. והרש"ש תירץ, דלשון יתר משמע דבו נכלל מה שמבואר בקודם ועוד יותר, כגון לראובן יש יותר תבואה מלשמעון, דעל כרחק רוצה לומר, דמה שיש לשמעון יש לראובן ועוד יותר, אבל לשון הוספה, אינה אלא הוספה על העיקר, ואינה מתיחסת למה שיש בעיקר, כגון אם נתן לאחד מאה כור ותוסף לו אחר כך עוד אחד, האחד נקרא הוספה. והוכיח דבריו ממדרש רבה דברים (פרק א) עיין שם.

ד) בא"ד, מיהו יש לומר אף על גב דקתני הוסיף וכו'. ביאר החק נתן, דכונתם דאם מבתרייתא שמעינן רבותא דשמעינן מקמייתא, ושמעינן נמי רבותא אחרינא דלא שמעינן מקמייתא, אזי מוכרח למיתני "יתר על כן" או "והוסיף", ואי לא הוה תני הוה קשיא ליה אמאי לא תני, אבל אי לא שמעינן מבתרייתא רבותא דאיכא בקמייתא, אינו מוכרח למיתני "יתר על כן" או "והוסיף", אלא אי תני ליה לא קשיא לן, ואי לא תני נמי לא קשיא לן.

ה) תוס' ד"ה ואמר רב יהודה, בסוה"ד, ולדידיה ליכא למידק מינה סתמא פסול. לדמהיכי תיתי דבעינן בגט לשמה, אלא מהא דהוסיף דבעי נמי לשייר מקום הרי את מותרת] אמנם הקרן אורה כתב, דאף למאן דמוקי לה כרבי מאיר נמי איכא למידק דסתמא פסול מהא דנתן התם בגיטין (כו). דרבי אלעזר פוסל בגיטין דכתיב "וכתב לה" לשמה. ועיין עוד בחידושי הגרע"א.

ו) גמ', דל חולין מניניהו הוה ליה סתמא וסתמא כשרים. הקשה השפת אמת, לטעמא דרבא לעיל (ב:), דקדשים סתמן לשמן קאי, הכא דפירש בהדיא לשם חולין, איך נימא להאי טעמא. אמנם בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"ד ממעשה הקרבנות הי"א) הוכיח מכאן, דהסתמא לשמן אינו בעומק פנימיות מחשבתו, אלא הוא בעצם הקרבן, ועל כן אף אם יחשוב להדיא שלא לשמן, אלא דכשחושב שלא לשמן הוה מחשבה הפוסלת, וכיון דלשם חולין אינה מחשבה הפוסלת, שפיר כשר הקרבן, ועיין באות הבאה.

ז) רש"י ד"ה דלאו מינה, כגון חולין שאינו מין קדשים לא מחריב ואין שמו נתפס על הזבח לעקור שמו ממנו. כתב הקהלות יעקב (סימן א'), דמרש"י הכא משמע, דטעם הפסול במחשבת שלא לשמו הוא, משום שהמחשבה עוקרת את הלשמו של הקרבן, ועיין באות הקודמת ולעיל ב: אות כב.

ח) גמ', והא תניא תוכו ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל. הקשה הקרן אורה, אם מן הסברא רמינהו אהדדי, לכאורה קשה להקישן, דאטו משום דכלי שטף לאו מיניה הוא, בשביל לא יקרא אלא תוכו ולא תוך תוכו, הא סוף סוף תוך תוכו הוא. ותירץ, דהכי פריך, דכי היכי דאמרינן גבי המיעוט ד"לשם זבח זה ולא לשם זבח אחר" דלא אימעטי אלא במיניה דהיינו לשם זבח אחר, אבל לשם חולין לא אימעטי כיון דלא מיניה הוא, הכא נמי נימא גבי כלי חרס, דלא אתא אלא למעט תוך תוכו דכלי חרס, אבל כלי שטף דלאו מיניה הוא לית לן קרא למעטו, והיינו משום דסבירא לן השתא דאיצטריך קרא גמ' לכלי חרס, וכשיטת רש"י ד"ה ואפילו, ודלא כשיטת תוס' ד"ה ורמינהו, דפירשו דעדיפא מיניה משני. עיין שם עוד שהאריך בבאיור הסוגיא.

ט) תוס' ד"ה ורמינהו תוכו, בתוה"ד, וקשה לפירושו דאם כן מה חידוש יותר בכלי שטף וכו'. כתב המרומי שדה, דיש לפרש, דרש"י הוכיח זאת מקושית הגמ', "ליתי תוכו לפקיה מקל וחומר", והיינו משום דלעולם לא בעינן קרא למעט אוכלין שבכלי שטף כמו בכלי חרס, ואם כן על כרחק אתי למיפקי מקל וחומר, אבל ר' חביבא ודאי כדפירשו התוס' סבירא ליה, דבעינן קרא למעט בכלי שטף, וסתמא דגמ' ור' חביבא פליגי במחלוקת רש"י ותוס'.

י) גמ', כלי שטף. פירש רש"י ד"ה ואפילו כלי שטף, דהיינו כלים שאינם מחרס. וברש"י חולין (כה). ד"ה כלי שטף ביאר, דכלים שאינם כלי חרס, מיקרו כלי שטף, משום דאית להו טהרה במקוה. וברש"י בכורות (לח). ד"ה כנגדו בכלי שטף פירש, דכלי שטף היינו כלי עץ, והביא דיש מפרשים דהיינו כלי מתכות, וטעות הוא בידם.

יא) גמ', ואפילו כלי שטף מציל. פירש רש"י ד"ה ואפילו כלי שטף, אלמא דלאו מיניה חיין ביה. ובר"ה ושני רבא פירש, דלעולם דלאו מיניה לא מחריב בה, וכלי שטף אצל כלי חרס מיניה הוא. והקשה הרש"ש, דהווי

שיגמורו שחיטתו. כתב הצאן קדשים דהנוסח שכתוב בגליון "למה ליה למימר בסוף שחיטה לשם פסח" משובש, וכן הסכים הרש"ש.

כז) תוס' ד"ה אתנו בית דין, בסוה"ד, אבל אדם השוחט קרבן פעמים שטועה וכו'. הקשה המצפה איתן, התינה למאן דאמר במנחות (מט.), דעקירה בטעות הוה עקירה, אלא למאן דאמר דלא הוה עקירה למאי ניהוש. וכתב, דאין לומר דתנא קמא פליג ארבי יוסי, וסבר דבעינן לכתחילה לשמו, משום דסבר דלא הוה עקירה, דאם כן מאי פריך במנחות (שם) אמאן דאמר דלא הוה עקירה מגיטין, אימא דאתיא כרבי יוסי, ואיהו סבר כתנא קמא. וכתב, דיש לומר דטעמא דתנא קמא דבעינן לכתחילה לשמו משום דסבר דסתמא פסול. והרש"ש הקשה, כיון דפליגי אי הוה עקירה אי לאו, תיקשי מדרבי יוסי למאן דאמר דלא הוה עקירה, ואנן קיימא לן כוותיה. ועיין עוד בשפת אמת, ובעולת שלמה. וברש"ש עירובין (לז).

כח) תוס' ד"ה קיימי בית דין ומתני, בתוה"ד, ונראה לפרש דמי שלא היה בלבו היינו שלא אמר וכו'. תמה הרש"ש, דכלפי לייא, [דרוחק הוא להעמיס בלשון "שלא היה בלבו" דהיינו שלא אמר בהדיא לשם אחד מכל אלון]. עוד הקשה, כיון דאמר ר' יוסי הטעם שישחוט בסתמא משום תנאי בית דין, מדוע אמר לישנא ד"מי שלא היה בלבו כשר" דמשמע דיעבד, הרי לכתחילה הוא. ולכך פירש, דהאי ואי סלקא דעתך וכו', הוא פירוש לדברי רבי יוסי, וכונת רבי יוסי לומר, דאף שלא היה בלבו דהיינו שלא חשב, נמי כשר בדיעבד, וראייתו דהא תנאי בית דין הוא דלא לימא לשמו פה דילמא וכו', אבל מכל מקום בליבו צריך לחשוב לשמו, ואי סלקא דעתך דאם לא חשב אף בדיעבד פסול קיימי בית דין וכו' וכפירוש התוס'. אמנם הקשה מהא דדייק רבה לקמן (מו:), מהא דרבי יוסי, טעמא שלא היה בלבו כלל, הא היה בלבו לשם חולין פסול, ולפי מה שפירש דהיינו בלבו ממש, הא אינו פוסל אלא בדיבור פה. והצאן קדשים תירץ קושית התוס', דמדברי יוסי ליכא למידק דסתמא כשר, דהיה אפשר לומר דקאי אבעל הקרבן ובהא פליג אתנא קמא, דתנא קמא מצריך שיהא כוונת בעל הקרבן נמי להנך ו' דברים, ורבי יוסי סבר דאף מי שלא היה בלבו כשר, כיון דאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשניות, ולכך הוצרך הש"ס להאריך ולהוכיח מהא דקיימי בית דין ומתני וכו'.

כט) בא"ד, אבל חישב בלבו וכו'. הקשה העולת שלמה, לפי מה שכתבו תוס' לעיל בד"ה אתנו, דהחשש הוא כיון שפעמים טועה וסבור דהוא קרבן אחר, מאי מהני דתקנו שיחשוב בלבו, ועיין שם מה שתיירץ. והרש"ש תירץ, דבמחשבה, גם אם יחשוב בטעות שלא לשמן לא יפסול הקרבן, שהרי כתבו תוס' בבבא מציעא (מג:), ד"ה החושב, דכל מחשבה הפוסלת בקדשים אינה אלא בדיבור.

דף ג ע"א

א) גמ', דילמא שאני התם דאין ברירה. פירש רש"י ד"ה דאין ברירה, וגריעה מסתמא דשמא בשעה שנכתב לא היה בדעתו של בעל לזו ואינתק לשם האחרת. ובתוס' גיטין (כד:), ד"ה לאיזו שארצה כתבו בשם ר"י, דאפילו מאן דסבר בעלמא אין ברירה הכא מודה משום ד"וכתב לה לשמה" משמע שיהא מבורר משעת כתיבה. וכתב המלאכת יוט, דבסוגיין דדחינן למימר דסתמא כשר, על כרחק אין לפרש הך ברירה כמו שכתבו תוס' שם, דהא מהאי טעמא יש לפסול נמי סתם, דהא לא מבורר משעת הכתיבה לשם מי הוא כתב, אלא ודאי פירושו כמו שכתב רש"י כאן, ואין הכי נמי דאתיא כמאן דאמר אין ברירה. [דלמאן דאמר יש ברירה ליכא למידחין]. ועיין עוד בקרן אורה.

ב) גמ', אלא מהא הכותב טופסי גיטין צריך שניח וכו'. הקשה הרש"ש, הא אפילו כיוון הסופר לשם האיש והאישה כגון שראה תגר ביניהם, כדפירש רש"י בגיטין (כו). ד"ה צריך להניח, או שזנתה ונאסרה עליו והקדים הסופר וכתב גט לשמן פסול, משום דלא צוהו הבעל וכדתנן (שם עא:), אמרו לו נכתוב גט לאשתך כו' אמרו לסופר וכתב כו' הגט בטל עד שיאמר וכו', [וכן דעת הר"י בתוס' גיטין (ט:)] ד"ה אף על פי, ואם כן היאך מוכח דסתמא פסול, הא אית ביה טעמא אחרינא דלא צויה הבעל. אמנם התוס' גיטין (כב:), ד"ה והא כתבו, דהא דאמרינן דצריך שיאמר לסופר כתוב לאו משום שליחות, אלא משום דכשלא צויה הבעל לא חשיב לשמה אלא סתמא

לעולם זבחי שלמים, ואף דהגמ' הסיקה מדכתיב כמה פעמים שלמים דנקרא "שלמים" בלבד, מכל מקום סבירא ליה דגלי קרא בכמה מקומות "זבחי שלמים" לומר שכך שם שלמים.

(ב) תוס' ד"ה מה לזביחה (הראשון), בתוה"ד, לכך יש לומר דהכא לא יליף מזביחה אלא קבלה והולכה. כתב הפנים מאירות, דלפי זה הוה מצי לגמ' למיפרך, מה לזביחה שכן חייבין עליה בחוץ מה שאין בקבלה והולכה, וכן להלן, דפריך מה לזריקה דחייב עליה זר מיתה, הוה מצי למיפרך מה לזריקה שכן פוסלת בשינוי בעלים, מה שאין כן שחיטה וקבלה, דאינן פוסלין בשינוי בעלים אלא על מנת לזרוק, וכתב דצריך לומר דהיא מינייהו נקט. עוד כתב, דאין לתרץ דכיון דאכתי לא קמה הא דשינוי בעלים פסול עד לבסוף, לא פריך הכי, [ואמנם במלאכת יו"ט תירץ כן דמתוס' מוכח בריש דבריהם דלא סברי להאי סברא.

(ג) בא"ד, לכך יש לומר דהכא לא פריך מזביחה אלא קבלה והולכה. הקשה בחידושי הגרע"א, נהי דליכא קל וחומר בהולכה וקבלה, מכל מקום היאך אמרינן "אי משחיטה איכא למיפרך", הא כי היכי דרצינו למילף במה מצינו משחיטה לענין שלא לשמה, נימא דהיא גופא נילף נמי במה מצינו לפסול בקבלה והולכה בפסח שלא לשם אוכלים.

(ד) תוס' ד"ה מה לזריקה (השני), ואם תאמר ונילף קבלה והולכה משחיטה וזריקה. כתב האוצר חיים, דאגב קבלה נקטי נמי הולכה, דהא אמרינן בגמ' דלא אתיא הולכה מכולהו כיון דאפשר לבטלה. ועיין עוד חק נתן.

(ה) גמ', זריקה מנלן וכו' מה להני שכן טעונות צפון. ביאר בחידושי הגרי"ז, דהא דמבואר בגמ' דזריקה אינה בצפון, היינו אף דכולי מוזבח בצפון הוי קאי, מכל מקום היה שייך נפקא מינה בזריקה אם היה לה דין צפון, דהיה צריך הוורק לעמוד בצפון, שהרי בקבלה דאית בה דין צפון, גם המקבל צריך לעמוד בצפון כדלקמן (יג). ורק בשחיטה דלא הוי עבודה לא בעינן שיהא השוחט בצפון.

(ו) רש"י ד"ה וישנן בחטאות הפנימות, אבל זריקת מוזבח החיצון לית בהו. ביאר הצאן קדשים, דכוונתו דבחטאות הפנימיות ליכא זריקה אלא מתנת אצבע. אבל המלאכת יו"ט כתב, דפשיטא דחטאות הפנימיות לית בהו זריקה כלל על המוזבח החיצון, כי אם שיירי הדם של הזיה. ותמה על הצאן קדשים, דהא כל החטאות טעונין מתנה באצבע והוא ברור בכמה מקומות, ועיין לקמן (יז). ולטעמיך האיכא אצבע וכו'. ולקמן (יד), כאן בחטאות הפנימיות וכו', ועוד בכמה מקומות.

(ז) גמ', תאמר בהולכה שאפשר לבטלה. כתב בחידושי הגרי"ז, דמשמע הכא, דלכולי עלמא אפשר לבטלה, והקשה על הרמב"ם (פ"א מפסולי המוקדשין הכ"ג), דסבירא ליה דלרבנן בעי בדוקא לעשות ההולכה.

(ח) גמ', ואפקה רחמנא בלשון הולכה. הקשה הפנים מאירות, לפי זה למה לי קרא "המקריב דם השלמים" שתהיה קבלה לשם שלמים, תיפוק ליה מדאיצטריך דאפקה רחמנא בלשון הולכה, שמע מינה קבלה פסולה שלא לשמו, וסיים דישי ליישב. וכתב הצאן קדשים, דלא קשיא כלל, משום דאי לאו קרא גבי קבלה שתהא לשמה הוא אמינא איפכא, דמשום הכי אפקה בלשון הולכה, למימר דקבלה לא תפקה מכלל הולכה, ובהולכה לא בעינן לשמה משום דלאו עבודה היא משום שאפשר לבטלה, אבל השתא דכתב גבי קבלה דבעינן לשמה, על כרחך אפקה בלשון הולכה, למימר דהולכה לא תפקה מכלל קבלה. ועיין עוד שפת אמת.

(ט) גמ', אמר קרא ובשר זבח תודת שלמיו וכו' האי להכי הוא דאתא וכו' ואכתי מביעי ליה חטאת ואשם מנזן וכו'. העיר החק נתן, אמאי איצטריך לכל הנך שינויי, הא איכא כמה קראי בהאי פרשתא דתודה, "זבח התודה" ו"הקריב על זבח תודת שלמיו", ונילף מינייהו לשינוי בעלים, ולא איצטריך למילף מהאי קרא דכתיב גבי אכילה דאיצטריך לדרשא אחרינא. וכתב, דשוב ראה בתורת כהנים, דדרשי כולהו לדרשא אחרינא.

(י) תוס' ד"ה בא ללמד, בתוה"ד, ויש לומר דהתם דריש. ביאר המלאכת יו"ט, דשאני הך דהכא, דמפשטיה דלישנא דקרא איכא למידרש בלי יתור.

(יא) רש"י ד"ה תודה קרויה שלמים, כדכתיב תודת שלמיו כמו חטאת הקהל וכו'. ביאר החק נתן, דקשיא ליה, אמאי לא נימא מהאי קרא דשלמים נמי קרוי תודה, ותרץ דתודת שלמיו הוא כמו "חטאת הקהל" "תורת משה", דהיינו כמו התם אי אפשר לפרש אלא חטאת של הקהל ולא הקהל של

להיפך מהא דקיימא לן בעלמא, מין במינו אינו חוצץ ושאינו מינו חוצץ. [ולכאורה אין דין חציצה נוגע לענינינו, דאדרבא אי הווי מינו הרי הוא "תוך תוכו" שהוא הקובע כאן מגזרת הכתוב דין הטומאה באויר הכלי, וכיון דהווי מינו ממילא הווי תוך תוכו. אבל מה שמין במינו אינו חוצץ היינו שאינו מבטל המגע].

דף ג ע"ב

(יב) תוס' ד"ה שכן חולקין אוהלים, בתוה"ד, לכך נראה לרבינו הקדוש וכו'. הקשה הצאן קדשים, לרבינו הקדוש דסבירא ליה דבמחיצה לא פליג רבי אליעזר, מאי פריך "לרבי אליעזר מאי איכא למימר", הא חולין אצל קדשים כמחיצה אצל תנור, ובמחיצה מודה רבי אליעזר. ותרץ, דהכי פריך, כיון דרבי אליעזר פליג בכוורת שהיתה פחותה דלאו מינה ואפילו הכי מחריב, הוא הדין חולין אצל קדשים. ועיין עוד בפנים מאירות.

(יג) גמ', אי הכי התם נמי לימא קל וחומר וכו'. עיין תוס' ד"ה הכא נמי, והקשה הברכת הזבח, דלרבנן נמי קשה, דנימא קל וחומר קדשים מחללים וכו', דהא בכוורת נמי אית להו לקל וחומר דרבי אליעזר, אלא דסברי דכיון דאין חולקין באוהלים תוכו קרינן בו, דלאו מיניה הוא ואינו מציל, ואם כן בקדשים כיון דהקל וחומר טוב, לחריב ביה, דהא אכתי לא אסיק אדעתיה טעמא דרב כדר' אלעאי. ותרץ, דכיון דגלי קרא אליבייהו בטומאה דלאו מינה לא מחריב בה, ילפינן מינה דהוא הדין בקדשים נמי, אבל לרבי אליעזר פריך שפיר, דסבירא ליה דגבי טומאה ילפינן קל וחומר, אם כן נילף נמי בקדשים. ועיין בצאן קדשים.

(יד) תוס' ד"ה הכא נמי, בתוה"ד, נראה לפרש דעביד קל וחומר וכו'. כתב החזון איש (קדשים סימן כ' (ב') סק"ב), דמבואר מתוס' דדין מתעסק הוא בכל עבודות, דאם הדין דמשום חולין פסול אינו אלא בשחיטה, אם כן לא שייך קל וחומר רק בשחט לשם חולין, דהא בשאר עבודות אמרינן דיו, ואף אם לומד לשם חולין מלשם עולה שייך דיו, כדתנן בבבא קמא (כה.), וגם מאי קל וחומר הוא, הלא על כרחך לשם עולה חמיר דבשאר עבודות פסול ולשם חולין כשר, והכא נמי יש לומר בשחיטה, אלא על כרחך דתוס' למדו דמתעסק פסול בכל העבודות.

(טו) גמ', ולא יחללו את קדשי וכו' קדשים מחללין קדשים וכו'. פירש רש"י ד"ה אלא טעמא דרב, דהכי דריש ליה אין דבר אחר מחלל את קדשי בני ישראל, וגזירת הכתוב הוא. ועיין בשו"ט מקובצת (אות יג), ובהגהות חשק שלמה (על השו"ט מקובצת אות ב'), וברש"י לקמן (מו): ד"ה ולא יחללו. וכתב הרש"ש, דפירוש רש"י דחוק, ואיהו פירש, דהאי "ולא יחללו" וכו' הוא אזהרה, דלא יחללו ב"אשר ירימו" רצה לומר במורם לקדשים, והאי "את" פירושו עם, או דפירושו "ולא יחללו", היינו דאין כאן חילול "את אשר ירימו", והיינו חולין דאפשר להרימם ולהקדישם, וכעין דרשא דשמואל לקמן (יא:).

(טז) גמ', רב חביבא רמי שינוי בעלים אתוך תוכו. כתב הקרן אורה, דלית ליה לרב חביבא דרשא דר' יוסף בר אמי ד"חברו דומיא דידיה", אלא סבר דטעמא דשחט חטאת על מי שמחוייב עולה כשרה, משום דלאו מינה לא מחריב בה, ולכך רמי שינוי בעלים אתוך תוכו.

(יז) גמ', אלמא אתא קרא אפקיה מקל וחומר הכא נמי לייתי תוכו וכו'. הקשה הצאן קדשים, דמפשטה דמתני' הוה ליה לאקשווי, לרבי אליעזר דמטהר מכח קל וחומר, אם כן קרא דתוכו ולא תוך תוכו למה לי, הא אפילו מחיצה מצלת מכח קל וחומר. ותרץ, דמפשטא דמתניתין ליכא לאקשווי, דהוה אמינא דהכי קאמר, אם הציל באוהל המת החמור, אלמא מינה הוא ומחריב, לא תציל בכלי חרש הקל, אבל בלאו מינה מודה לרב דאינו מחריב, ולפי זה הוה מחיצה דלאו מינה תוך תוכו ואיצטריך קרא, אבל השתא דמסיק דמכח קל וחומר יליף, אף על גב דמחיצה לאו מינה הוא מחריב, וטעמא דרב דקרא מפיק מקל וחומר, וכיון דמחיצה דלאו מינה הוה הוה תוכו, פריך שפיר "הכא נמי לייתי תוכו לעקור מקל וחומר".

דף ד ע"א

(א) גמ', ודילמא היינו שמייהו. כתב השפת אמת, דכן נראה דעת האונקלוס, שמתרגם בכל מקום "שלמים" "נְכַסְתָּ קוֹדְשֵׁי־אֵל", דסבירא ליה דשם שלמים

בפסחים (סא.) ד"ה שחטו למולין, דר' אשי אסיק, דרבה לא פליג אדר' חסדא שם, דאם שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו דפסול, אבל אם נזרק שלא לשם אוכליו, כולי עלמא מודים דכשר, דאין מחשבת אוכלין בוריקה, ואם כן הכי נמי הווי אמינא, דעיקר הקפידא על זביחה בשינוי בעלים שיתכפרו בוריקה פסולה, אבל אם נשחט כהוגן זרוק שלא לשם בעלים כשר, ולכך איצטרך קרא. אבל **החק נתן** דחה דבריו, דלא דמי, כיון דהתם אם חישב בשחיטה שלא לאוכלים פסול, ולכך נמי אם חישב בשחיטה על הזריקה מהני לפסול כיון דעומד בשחיטה, ואם חישב בשעת זריקה כשר דאין מחשבת אוכלין בוריקה, אבל הכא גבי שינוי בעלים, אם חישב בשחיטה אינו פסול עד שיחשב על הזריקה, ואם כן כל שכן אם חישב בשעת זריקה, דזריקה דשינוי בעלים הוי כמו שחיטה שלא לאוכלים.

(יט) גמ', אמר ליה רב אחא בר אבא לרבא. כתב המלאכת יו"ט, דנראה להגיה ולגרוס "לר' אשי", דלגירסת הספרים דגרסי "לרבא" קשיא, דהא איתא **בקיודשין (עב:)**, ביום שמת רבא נולד ר' אשי, והאיך הקשה רב אחא לרבא אמה שתירץ ר' אשי. וכתב דזה דוחק לומר דגם רבא תירץ בימיו כן והקשה לו ר' אחא כן והש"ס נסדר אתירוף ר' אשי, שהרי מדפליג רבינא וקאמר לעולם דנין וכו', משמע דר' אשי הוא דקאמר ליה אין דנין, ורבינא שהיה חבירו של ר' אשי פליג עליה וקאמר לעולם דנין, וכתב דאפשר שהיה הגירסא בראשי תיבות "רב א"י" וטעו ועשו תיבה אחת "רבא" ובאמת הוא "רב אשי".

(כ) גמ', ואפילו שפיכת שיריים והקטרת אימורין. כתב בחידושי הגרי"ז, דהיינו דוקא להוה אמינא, אבל למסקנא דמרבי בכלל ופרט, אף על גב דגם בהקטרת אימורין חייבין עליה בחוץ, מכל מקום לא ילפינן זה מכלל ופרט, משום דלא מיקרי עבודה מד' עבודות, ועוד כיון דכלל קמא מיעט זה, אי אפשר לרבוויי מכלל בתרא יותר מן הראשון.

(כא) תוס' ד"ה שכן עבודה וחייבים, פירוש עבודה שחייבין עליה בחוץ. ביאר **הצאן קדשים**, דאתו לאפוקי, דלא תימא דתרתני קאמר, דבעינן שיהא עבודה וגם שיהו חייבין עליה בחוץ, ומשום הכי ממעטינן קבלה אף על גב דעבודה היא, כיון דאין חייבין עליה בחוץ, והוא הדין הולכה, דלפי זה תקשי הא שחיטה נמי לאו עבודה כדמסיק **לקמן (יד:)**, ולכך פירשו דלאו אעבודה קפיד וחדא קאמר. וכתב, דלכך כתבו **בתוס' ד"ה שקולים**, דהכא תרתני והכא חדא.

(כב) גמ', שחיטה וקבלה אין זריקה לא. כתב **הברכת הזבח**, דיש לגרוס "שחיטה וקבלה אין, זריקה לא" ומה שכתוב בספרים "זריקה והולכה לא" תיבת "והולכה" הוא טעות סופר, דהרי הולכה בכלל קבלה, נוכיח דלמדנו קבלה למדנו גם הולכה. וסיים, דוק ברש"י ותוס'. אבל **הצאן קדשים** כתב, דנהי **דרש"י** כתב **בד"ה שקולים** הן דהולכה בכלל קבלה, מכל מקום משום הא לאו טעות סופר הוא, כיון דרש"י כתב אליבא דמסקנא, דאמרינן דיבואו שניהם, ומרבינן נמי זריקה, אף דלא דמי לפרט כי אם בחדא לענין חיוב חוץ, ובתרתני לא דמי והוי שקולין כמו שכתבו **התוס' ד"ה שקולים** אליבא דמסקנא, ומשום הכי מרבינן נמי הולכה דהוי בכלל קבלה, אבל השתא דפריך דילמא דרשינן הכי שיהא דמיא לפרט בתרתני, וממעטינן זריקה אף דדמי לפרט בחדא, הוא הדין דממעטינן הולכה.

(כג) תוס' ד"ה שקולים הם, בתוה"ד, ותירץ דהיכא דאיכא משמעות בריבוי מרבינן כל השקולים וכו'. אבל **בתוס' בבא קמא (מ:)** ד"ה **ויש בנוגח**, תירצו דהתם לא שייך לומר שקולים הן ויבואו שניהם, דהני חומרות אין שקולות, ולא משכחת שיקול אלא בריש מכילתין. **והגרע"א בגליון הש"ס** שם ציין לתוס' כאן דתירצו באופן אחר. וכתבו **הפנים מאירות והצאן קדשים**, דתוס' הכא לא ניחא להו בהא, שהרי פירשו להדיא דהכא נמי אין החומרות שקולות, ואפילו הכי קאמר שקולים הם.

(כד) רש"י ד"ה ליפסלו, בתוה"ד, ואין זריקתן מתרת בשרן לאכילה. העיר **בחידושי הגרי"ז**, הלא אין הקושיא בגמ' דוקא על הבשר, אלא שיפסול גוף הקרבן, ואם כן אמאי פירש רש"י משום דאין זריקתן מתרת בשרן לאכילה.

דף ה ע"א

(א) גמ', ואם אין מרצים למה באים. ביאר **בחידושי הגרי"ז**, דאפשר לבאר הקושיא בב' אופנים, א. דהיא גופא מה שאינם מרצים אף שהוא קרבן של ריצוי יהיה פסול בקרבן, ב. איך מצינו קרבן שיקרב בלי ריצוי, דהיינו היכן

חטאת, וכן "תורת משה" פירושו תורה של משה, ולא משה של התורה, הכי נמי תורת שלמיו אי אפשר לפרש אלא תורה של שלמים ולא שלמים של תורה.

(יב) גמ', נאמרה זביחה בשינוי קודש ונאמרה זביחה וכו'. הקשה **הרש"ש**, דכי היכי דאמרינן לעיל, דאפיק רחמנא קבלה בלשון הולכה לומר דהולכה לא תפקה מכלל קבלה, הכי נמי נימא דלהכי אפיק רחמנא שינוי בעלים בלשון שינוי קודש למימרא דיינייהו שוים. וכתב, דיש לחלק קצת.

(יג) רש"י ד"ה וישנו בארבע עבודות, בתוה"ד, דשינוי בעלים לא שייך בקרבן אלא להתכפר בו וכפרה בוריקה היא. כתב **החק נתן**, דמשמע מדבריו, דהא דאמרינן דאין שינוי בעלים אלא בוריקה מסברא הוא, כיון דשם בעלים לא שייך בקרבן אלא להתכפר בו, וכפרה בוריקה היא ולא בעינן קרא.

(יד) תוס' ד"ה וישנן לאחר מיתה, בתוה"ד, ועוד יש לומר דלאחר מיתה הוי איסור בשינוי קודש אבל ליכא איסור וכו'. ביאר **הצאן קדשים**, דבשינוי קודש נפקא איסורא מ"מוצא שפתיך תשמור וגו'", הלכך אפילו למאן דאמר שיעבודא לאו דאורייתא, ולא מיחייבי יורשים להביא אחר, מכל מקום איסור עבד, אבל בשינוי בעלים ליכא איסורא, ד"מוצא שפתיך" לא משמע שינוי בעלים, וכדכתבו **תוס' לקמן (עמוד ב') ד"ה אימא**.

(טו) בא"ד, מיהו אכתי לא ידע וכו' הגה"ה. כתב **הברכת הזבח**, דהוא הג"ה מאיזה תלמיד, עיין שם בדבריו. אבל **הצאן קדשים** כתב, דנראה דלאו הג"ה היא, אלא דברי התוס' הם, ודבריהם ברורים, דלדבריהם יש להקשות, היאך אמרינן דלר' פנחס בריה דר' מאיר דאמר יש שינוי בעלים לאחר מיתה תרתני מיהא איכא, הא אפילו לר' פנחס תלתא איכא, דבשינוי קודש איכא איסורא ובשינוי בעלים ליכא איסורא, ד"מוצא שפתיך" לא משמע שינוי בעלים כדלעיל, (עיין באות הקודמת), ומשום הכי כתבו, דאכתי לא ידע דרשא ד"מוצא שפתיך", דמינה נפקא איסור לשינוי קודש דייקא, פירוש, ולא שינוי בעלים, ומשום הכי קתני תרתני מיהא איכא.

(טז) גמ', וישנו בציבור כביחוד. וכן איתא **בפסחים (סא. סב:)**. עיין לעיל ב. אות ט, קושיית **הגרע"א** מדאיתא הכא דשינוי קודש ישנו אף בקרבנות ציבור. ועיין גם במה שהבאנו שתירצו שם. **והרש"ש**, תירץ דאפשר לפרש דהא דאמרינן "וישנו בציבור כביחוד" היינו בשאר עבודות חוץ משחיטה, והם לא אמרו אלא בשחיטה דוקא. או דמפרשי, דשינוי בעלים לא שייך בקרבן ציבור אפילו לכתחילה, כיון דאין בעליו מיוחדים, ובשינוי קודש שייך על כל פנים לכתחילה. או דמפרשי דהא דסבין מושחתן למה שהן, היינו משום דלב בית דין מתנה עליהם, אבל מדין תורה פסיל בהו שלא לשמן אף בשחיטה.

דף ד ע"ב

(יז) תוס' ד"ה מחשבה בעלמא, בתוה"ד, ויש תימה דהכא משוי להו ובפרק תמיד נשחט משמע שיש חילוק וכו'. ביאר **הצאן קדשים**, דשלא לאוכלין הוי שנוי בעלים, ואפילו הכי אמרינן התם דאין פסולו בגופו. ותמה, אמאי לא תירצו, דלאוכלים ושלא לאוכלים נמי אפשר לברר איסורא, ומשום הכי הוי אין פסולו בגופו, אבל בשינוי בעלים דהכא, אי אפשר לברר איסורא, ומשום הכי משני הכא דהוי פסולו בגופו, וכן כתבו **התוס' בפסחים (סב:)** ד"ה **פסולו בגופו**. אבל **החק נתן** כתב, דאינה קושיא, כיון דסברא זו לא אמרינן התם אלא לר' אשי דאמר ד"פסולו בגופו" ו"אי אפשר לברר איסורו" חדא מילתא היא, אבל ר' יוחנן לא סבירא ליה הכי וחשוב להו תרתני, ותוס' הכא מקשים לסברת ר' יוחנן.

(יח) תוס' ד"ה רב אשי, תימה למה לי קרא לשינוי בעלים בוריקה וכו'. תירצו **הפנים מאירות והצאן קדשים**, דלעולם הא דאמרינן דבשאר עבודות לא מפסלי אלא בעל מנת לזרוק מהאי קרא ילפינן, כיון דלא מצינו שינוי בעלים בקרא בהדיא אלא בוריקה, דכתיב "ונרצה לו לכפר" ולא על חבירו, משמע דלא קפיד אלא על הזריקה, ושאר עבודות ילפינן באם אינו ענין, ומסתברא דליכא לאוקמי בשאר עבודות אלא בעל מנת לזרוק דמצינו בהדיא דקפיד קרא, אבל אי לאו האי קרא הוה אמינא דזביחה לבד נמי פסול בשינוי בעלים כמו בשינוי קודש. אבל **החק נתן** כתב, דכבר הוכיח לעיל מפירוש רש"י דילפינן לה מסברא ולא צריך קרא [עיין לעיל אות יג] ואם כן שפיר מקשו התוס'. עוד תירץ **הפנים מאירות**, דאין כאן קושיא לר' אשי דהא כתבו **תוס'**

נסכים, ואמרינן עולה תוכיח דאית בה נמי דאין טעונים נסכים דהיינו עולת העוף, ולאחר מיכן אמר מה להצד השהו שבהן שישנן בציבור, דהיינו דיש מהן על כל פנים שבאין בצבור, מה שאין כן אשם דאין אחד מהן בציבור. ועיין עוד מלאכת יום טוב.

דף ה ע"ב

ט תוס' ד"ה מיעט רחמנא, בתוה"ד, ונראה דאיצטריך וכו' ואמנחת קנאות וכו'. ביאר העולת שלמה, דכונתם דאיצטריך "הוא" בחטאת לגלויי אמנחות ואשם דכתיב בהן "הוא", והיינו אמנחות לגלות דמעכבי כמו בחטאת דכתיב בה "הוא" ומעכבא, ואשם לגלות דלא מעכבא דלא כתיב אלא לאחר הקטרת אימורין, וכדאמר לקמן (ז); גבי פסח, "אלא הוא למה לי לכרתניא כל מקום שנאמר בו הוא אינו אלא לעכב", והיינו במנחות, אבל באשם לא נאמר "הוא" אלא לאחר הקטרת אימורין, ועיין שם בתוס' ד"ה כל מקום.

י בא"ד, שם. הצאן קדשים הגיה בתוס' לגרוס הכי, ואמנחת קנאות דמעכבי דכתיב בה נמי "היא", ועוד יש לומר, ד"הוא" דחטאת אתי לגלויא א"הוא" דאשם דלא מעכב כ"הוא" דפסח והיינו דאמר לקמן וכו' (הובא בגליון הגמ'). וציין לתוס' מנחות (ד) ד"ה חטאת. אבל המרומי שדה כתב דאינו כן, דהרי התם הביאו כדאיתא לפנינו לפירוש רש"י, ד"הוא" דפסח אתי למעוטי אשם בלבד, ואם כן הוא ישוב אחר, אבל כאן כתבו התוס' נוסחא אחרת, ד"הוא" אתי ללמדנו דכל מקום דכתיב "הוא" לעיובא וכו'.

יא בא"ד, וחד בשעיר נשיא דהוי זכר ומותרו גופיה הוי עולה. הקשה הפנים מאירות, הא כולוהו תנאי ואמוראי סברי (שם), דאין מקיצין בגופן אלא בדמים, ואם כן מה לי חטאת נקבה או זכר. ותיירץ, כיון דזכר ראוי על כל פנים מן התורה ליקרב עולה אלא דחכמים גזרו לאחר כפרה אטו לפני כפרה, לכך יש בו קולא.

יב בא"ד, שם. כתב הפנים מאירות, דנראה לפרש הצריכותא, דנשיא מותרו גופיה הוי עולה והוי כמו עולת יחיד וטעון סמיכה, ולכך פסול שלא לשמו, אבל התם בחטאת נקיבה דתרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה עולה, הוי כמו עולת ציבור ואין טעון סמיכה ולכך לא יפסול, וסברא זו כתב רש"י בשבועות (יב). ד"ה רבי יהושע. עיין עוד בדבריו.

יג בסוה"ד, ויש שום צריכותא דלא מצינן למילף וכו'. ביאר הצאן קדשים, דהוקשה להו ליכתוב "הוא" בשעיר נשיא, ונילף שאר חטאות בקל וחומר משעיר נשיא, דאיהו גופיה קרב עולה למותרו ואפילו הכי פסול, ומכל שכן שאר חטאות, ולכך כתבו דיש שום צריכותא דלא מצינן למילף משעיר נשיא, ועיין עוד ברכת הזבח.

יד גמ', אשם שניתק לרעה ושחטו סתם כשר. וציין העין משפט להרמב"ם (פ"ד מפסולי המוקדשין ט"ו). והעיר החשק שלמה, דהרמב"ם שם פסק דלא כר' הונא דהכא, אלא דכשר דוקא בגוונא דשחט בהדיא לשם עולה, אבל סתמא לא, וכמסקנת הגמ' בפסחים (עד); וכמו שכתב הכסף משנה (שם), ועיין בלחם משנה (שם).

טו תוס' ד"ה הגה"ה ניתק אין, בתוה"ד, ואין לחוש אי קאי קרא אהלכתא וכו' דאיצטריך קרא ואיצטריך הלכתא. בפסחים (עג): כתבו התוס' בסוה"ה אשם, דאתי קרא ללמד על ההלכה, דהכי גמרינן דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה. עוד תירצו, דכי גמרינן דבאשם רועה למצוה, אי נמי דבאשם אזיל לנדבת ציבור, ולא ידעינן אי הוא עצמו או דמיו, וגלי קרא דהוא עצמו, ולולי ההלכה הוה אמינא "הוא בהוייתו דמעיקרא יהא", ולא יקרב עולה.

טז גמ', וילדת אם היא ילדה וכו'. כתב המרומי שדה, דאף דעיקר הדרשא דמביאין זה אחר זה בזבה איירי, דכתיב בה "האחד חטאת והאחד עולה", ומשום הכי נקט התנא באשה ולא בזכר ובזב, מכל מקום נקיט יולדת, משום דבזבה יש לומר דמרצה אבניה שלא יהו זבין, מה שאין כן ביולדת, דהאי דינא ודאי ביולדת נמי איתא.

יז גמ', וכיון דכי איכא כמה עשה גבה מיכפרה יורשיה נמי וכו'. כתב החזון איש (זבחים סימן א' סק"ו), דאף דלקמן (ו), איבעיא להו אי עולה מכפרת אעשה דאחר הפרשה, והכא היורש לא הפריש כלל, מכל מקום הכא לא איירי לענין כפרת העשה, אלא לענין ריצוי הקרבן שיש ליורש ככל הריצוי שיש לבעלים בקרבן ידידה, שהרי עולה קרבה אף שאין לבעלים שום חטא, והרי אדם רשאי להקריב כמה עולות זו אחר זו אף שלא חטא בינתיים, כיון

מצינו מקום לילף מיניה, ואם נמצא, הכי נמי נימא בגוונא דידן. והוכיח מדהקשו התוס' ד"ה הג"ה מצינו, דבבאין לאחר מיתה עולין לחובתו, מה שאין כן גבי חסרון דשלא לשמה. ולכאורה אי אמרינן כצד הראשון, מה הרוויחו במה שקרבן המת בא לשם חובת אחריות, הא כיון שאינו מרצה הווי פסול בגופו, ואיך יביאו היורשים גוף הקרבן, וכיון שמביאים חזינן דאין הקרבן נפסל במה שאינו מרצה, ומה הקשו. וגם לשון התוס' בתירוצם מוכח כן, דאמרו דדמייא "קצת" להדידי לענין דאין מרצה ריצוי גמור, ומה שייך לשון "קצת" דכל עיקר מילתא בהא תליא. אבל לפירוש הב. אתי שפיר, דהקשו, איך מצינו קרבן בלא ריצוי שיתכשר, הרי עולה לחובתו, אבל קרבן שלא יעלה גם לחובתו לא מצינו, והשתא שפיר תירצו, דדמי קצת לענין מה שאינו מרצה ריצוי גמור.

ב תוס' ד"ה עולתה ומתה, בתוה"ד, ותיירץ ה"ר חיים דהוא הדין דבעלמא כשר דייעבד והא דבעי קרא במצורע משום דכתיב וכו'. אמנם התוס' פליגי וסברי דאי לאו קרא דהכשיר במנחות, הווי אמינא שיפסל משום דהווי "מחוסר זמן לבו ביום". ובחידושי הגרי"ז, תירץ בשם הגר"ח, דלדעת הר"ר חיים דוקא גבי חטאת הבאה בחובה הווי "מחוסר זמן", דשייך למימר דקודם האשם עדיין לאו זמן חיובא הוא, וממילא גם לאו זמן הקרבנות, דהא אי אפשר להקריבו בלי החיוב. אבל בנידון של ה"ר חיים, גבי עולה, הרי באה בנדבה, ומאי איכפת לן דאכתי לא הגיע זמן חיובה קודם החטאת, הרי הקרבנות אינה תלויה במה שנתחייב, ואין כאן מחוסר זמן בהקרבנות, ולכך יצאו הבעלים ידי חובה. והגרי"ז תירץ, דבמנחות אף דאי אפשר דבעלמא השחיטה מטעם "תהיה" משום דלאו עבודה היא, מכל מקום כיון דאי אפשר לו לעשות הוריקה, דאית בה הפסול ד"תהיה" שהרי עבודה היא, לכך גם השחיטה מיקרי מחוסר זמן דכיון דהא מחוסר זמן בוריקה, זה משוהו למחוסר זמן בכלל הקרבן, אבל בנידון ה"ר חיים דאין פסול "תהיה", דהא דבעינן להקדים החטאת קודם העולה, הוא רק דין לכתחילה ולא דין של פסול, משום הכי לא הווי מחוסר זמן.

ג תוס' ד"ה אשם דלא אתא לאחר מיתה, בתוה"ד, נילף אשם מיניהו בהיקשא דזאת התורה וכו'. תמה לרש"י, מאי חזית דאקשית לשלמים אקיש לחטאת כדאיתא לקמן (עמוד ב'), והשתא אכתי לא אסיק אדעתיה מיעוט ד"אותה".

ד בא"ד, ויש לומר דאדרבה הוה אמינא איפכא וכו'. הקשה המלאכת יו"ט, מנא ליה לר' זירא ור' יצחק דריש לקיש הדר ביה, דקשיא להו הך קושיא דאשם לא לית, דלמא לא הדר ביה ומייתי הך קרא למילף מיניה אשם, משום דלשאר קדשים לא איצטריך. ותיירץ, דלישנא ד"אפתח אנא פיתחא לנפשאי" משמע להו דפתח לו פתח אחר דלא כדאהדר ליה ר' אלעזר, והשתא נמי לישנא דגמ' דנקטה "אלא אמר ריש לקיש", דהא הדר ביה השתא ממאי דאמר בתחילה "מודינא לך וכו'".

ה תוס' ד"ה הא שאר, בתוה"ד, מכלל דשאר קדשים כשרין. ביאר העולת שלמה, דאי סלקא דעתך דאשם פסול משום דאינו בא לאחר מיתה, אם כן לא איצטריך קרא לעכב בפסח וחטאת דאינהו נמי אינן באין לאחר מיתה.

ו בא"ד, וכי תימא נילף מניהו וכו'. ביאר העולת שלמה, דהיינו אשם נילף מיניהו, דמצד הסברא בלבד דאין באין לאחר מיתה לא הוה פסול, אלא כיון דגלי קרא דבפסח וחטאת פסול, אמרינן דהטעם משום דאין באין לאחר מיתה, והוא הדין באשם.

ז גמ', עולה תוכיח. תמה הגרע"א בגליון הש"ס, הא עולה נמי צריכה נסכים, ואי דעולת עוף תוכיח, אם כן איך פרכינן עלה מה לעולה שיש בציבור, הא עולת עוף אינה בציבור, ואי דשם עולה איתא בציבור, הכי נמי נימא דשם עולה טעונה נסכים. ותיירצו העולת שלמה והמרומי שדה, דלעולם פירושו דעולת עוף יוכיח, והא דפרכינן מה לעולה שיש בציבור, מתבאר לפי מה שכתבו תוס' בשבועות (יב): ד"ה ואף עוף, וביומא (מא): ד"ה והאי, דהא דאין מקיצין בעולת העוף היינו לכתחילה, אבל אי מתרמי ממילא מקיצין, ואם כן עולת העוף נמי ישנה בציבור שהיא קיץ למזבח. (ועיין באות הבאה).

ח עיין באות הקודמת, וכן הקשה הרש"ש. והוסיף, דהכי נמי קשיא לגירסת הר"ח בתוס' ד"ה מה לשלמים, דגריס נמי סמיכה, הרי עולה נמי טעונה סמיכה. ותיירץ, דהרי אשם מצורע טעון נסכים, ולכך מתחילה קאמר מה לשלמים שכן כל המין טעון נסכים, מה שאין כן באשם דאין טעון כל המין

דמתכפר, גם כן אינם ממירים. והוסיף דבזה יתבאר הא דלא מייתי הגמ' ראייה שהיורש קנה הקרבן מהא דיוורש סומך. [משום שהיה אפשר לומר, שהתורה נתנה לו דין בעלים לענין סמיכה].

(ג) תוס' ד"ה מתכפר עושה תמורה, בתוה"ד, לא יחליפנו בשל אחרים. ביאר **הצאן קדשים**, דקושייתם כיון דהתם אוקימנא בבהמת הקדש דעלמא, ואפילו הכי משמע דתמורתו תמורה, אלא שעובר על לאו ד"לא יחליפנו", ומשני דהתם נתן המכפר רשות להמיר.

(ד) רש"י ד"ה והתורם, בתוה"ד, ואם בא ישראל ואמר לו הילך סלע זו וכו'. כתב **הצאן קדשים**, דהיינו דוקא ישראל, אבל כהן אסור ליתן מידי לישראל כדי שיתן לו תרומתו, דאפילו לסייע בבית הגרנות אסור.

(ה) גמ', **מקיבעא לא מיכפרא מקופיא מיכפרא**. כתב **החזון איש** (זבחים סימן א' סק"ה), דלמסקנא לא קניא להו ליורשים, ושפיר קאמר רבי אלעזר מצינו בבאין לאחר מיתה דכשרין ואין מרצין, דאף על גב דמרצין מקופיא, מכל מקום אין ראוי להקריב מתחלה קרבן בשביל ריצויו קופיא אלא דעולה קרבה בלא בעלים כלל. [דהיינו דלפי זה לא הוה מצי ריש לקיש לומר לרבי אלעזר הנהו נמי ליתו ולירצו].

(ו) רש"י ד"ה ומשני מקיבעא, בתוה"ד, הלכך גבי מנחה כשרה ליקרב דלאו דשותפין היא וכו'. כתב **הלחם משנה** (פי"ד ממעשה הקרבנות ה"ג), דמשמע מדבריו, דלעולם לא היו שותפין, ולכך קריבה דליכא חסרון ד"נפש", ולפי זה אינם ממירין מגורת הכתוב, דאמר קרא "אחד מימר ולא שנים" אף שאינם שותפים, ותמה על **הרמב"ם** שכתב (פ"א מתמורה ה"ה), דאין ממירין מפני שהם כשותפין, דהא משמע לפי המסקנה דאינם שותפים, דמהאי טעמא מביאים מנחת אביהם. ותיירץ, דהרמב"ם מפרש דלפי המסקנא לא הוי טעמא דאינם ממירים משום "אחד ולא שנים", אלא דהוה כ"שותפין במקצת" משום דמקופיא מתכפרי, ואינם שותפים לגמרי. משום דמקיבעא לא מכפרי, ולענין הקרבה קריבה, משום דנפש מקרי כיון דלא הוה שותפין לגמרי, אבל לענין מימר אין שנים ממירין דקרא משמע אחד מימר, ואף דגבי מנחה נמי כתיב נפש ואמרינן דהוה כחד, גבי המרה חשבינן ליה כשנים כיון דהא דמרבינן יורש משום המר ימיר לא מרבינן אלא יחיד כדמשמע מקרא והבו דלא לוסף עלה. וכתב, דכן נראה שיטת **התוס'** ד"ה **מקופיא**, שכתבו דמיקור שותפים ולא ממירים. וסיים, דאפשר שגם שיטת רש"י כן, דמיקור שותפים לענין המרה ולא לענין הקרבה. ובביאור שיטת הרמב"ם, עיין עוד **בקהלות יעקב** (סימן ו').

(ז) רש"י ד"ה **כיפרו על מה שבאו**, בתוה"ד, ונפקא מינה שלא ידאג מן היסורים בינתיים. כתב **הצאן קדשים**, דכונת רש"י לתרץ קושיית **תוס'** בד"ה **אלא מאי**, דהקשו דהיינו קשיא דריש לקיש, דלרש"י ניחא דריש לקיש הקשה דליכפר כפרה גמורה, אבל השתא מקשינן דאף דריש לקיש יליף מ"מוצא שפתיך" דלא לירצו משום דקרו להו נדבה, מכל מקום דלמא כפרה גמורה דוקא לא מיכפרא, אבל מגין על היסורים שבינתיים מדצוה הכתוב להביאה בתורת נדבה. ועיין עוד **קרבן אורה**.

(ח) **תוס'** ד"ה **דאי סלקא דעתך כיפרו**, בסוה"ד, ונראה דמאשם קדייק שאינו בא בנדבה. כתב **בהגהות רי"א חבר**, דהוא תירוץ על קושיא ראשונה דהקשו הא כמה קרבנות אדם מקריב וכו'.

(ט) **תוס'** ד"ה **או דילמא**, תימה דנפשוט ממתני' דפרק קמא דשבועות וכו'. הקשה **החך נתן**, אמאי לא קשיא להו טפי, דהכא פשיטא לן דחטאת לא מיכפרא חטא דלאחר הפרשה, והתם קאמר שעיר שלא קרב ברגל זה יקרב ברגל אחר, אלמא אתי האי שעיר ומכפר אטומאה שלאחר מיכן. ותיירץ, דהא לא קשיא להו, כיון דשאני חטאת צבור של מוספי הרגלים, דאיכא למימר דמכפרא אף טומאה דלאחר הפרשה, דהא אשכחן בה דחד חטאת מיכפרא על כמה חטאים של ציבור, ולא דמיא לחטאת יחיד דעל כל חטא וחטא בעי לאתויי חד חטאת, אלא דמי ממש לעולת נדבה, ולכך לא הקשו אלא דתפשוט ממתני' וכו'.

(י) רש"י ד"ה **כיון דאי איכא**, בתוה"ד, אלא דורון בעלמא וכו'. הקשה **המלאכת יו"ט**, רבא דאמר **לקמן** (ז:), עולה דורון היא, אמאי לא הוכיח לה מהא דלא חייב הכתוב להביא על כל עשה ועשה. ותיירץ, דאי משום הא היה אפשר לומר דלא חייב הכתוב להביא, אבל אם מביא יהא לכפרה גמורה ויכפר כמה עשין יחד, ולכך לא הוכיח רבא אלא מברייתא דלא זו

דיש בה ריצויו אף בלא כפרת עשה. עוד כתב, דיש מקום לומר, דיוורש עדיף מעשה דלאחר הפרשה, דכיון דלא נשחט לשם אב רק לשם בן, הוי כהופרש ליורש. וכעין סברת **התוס'** **לקמן** (ו.) ד"ה או.

(יח) גמ', הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה. נסתפק **הקרבן אורה**, אי דוקא הניח מנחה שהפרישה מחיים, אבל אם לא הפרישה מחיים הוה כשל שותפים ואינה קריבה, וכיון דאינה קריבה אין צריכין להפריש כלל, אף דגבי עולה אמר ר' יוחנן **בקיודושי** (יג:), דאף אם לא הפרישה מחיים חייבין היורשין להפריש דשיעבודא דאורייתא, מכל מקום מנחה שאני, או דלמא דאפילו לא הפרישה מחיים אין להם קנין ומחוייבים להפריש ותיקרב, וכדין עולה.

(יט) **תוס'** ד"ה **נפש אמר רחמנא**, ומשמע דמנפש וכו' וכן בסוף המנחות והנסכים (במנחות קד:), וכו' ותימה דבתורת כהנים דריש וכו' קרבנו ולא שותפין. הקשה **הצאן קדשים**, דהתם במנחות אמרה הגמ', מאי טעמא אילימא משום דכתיב "תקריב" לשון יחיד, עולה נמי כתיב "יקריב", ואם כן יש לומר דמשום הכי לא דריש הכא מ"קרבנו" ודריש מ"נפש". ותיירץ, דמצא בספר **קרבן אהרן**, דהא דדריש בתורת כהנים מ"קרבנו" לא ממשמעות לשון יחיד, אלא דתיבת "קרבנו" מיותר, דברישא דקרא כבר כתוב "נפש כי תקריב וגו'".

(כ) גמ', **ולא קניא להו והאמר ר' יוחנן וכו' ואין ממירין בה וכו'**. עיין לקמן (ו.) אות ב מה שהבאנו **מחידושי הגרי"ז**. והקשה בחידושי הגרי"ז, הא לפי הסלקא דעתא דסוגיין, מי שאינו בעלים נמי ממיר, אם כן מאי מייתי ראייה מהא דיוורשים אינם ממירים דקנו, הא כיון דכל אחד ואחד יש לו דין תמורה, אפילו אי לא קנו, סוף סוף הוה שותפין לגבי דין תמורה ומשום הכי אינם יכול להמיר. ותיירץ, דמיעוטא דשותפין אינם ממירים אינו אלא היכא דאית להו שותפות בגוף החפצא של הקרבן, דהמיעוט הוא דקרבן של שותפות אין יכולים להמיר, ואם כן שפיר מייתי ראייה, דאי נימא דאין לו זכיה בעצם הקרבן, אלא שהתורה נתנה לו דין בעלות לגבי תמורה, אם כן האיך שייך גבייהו דין שותפות, ומשני דיש מיעוט נוסף ד"אחד ולא שנים" דממעט שנים מדין תמורה, אפילו אין להם שותפות בגוף הקרבן.

(כא) **תוס'** ד"ה **ולא קניא להו**, דרבי יוחנן אדרבי יוחנן הוה מצי לאקשוויי. אמנם **הצאן קדשים** כתב, דיש לומר דלא הוה מצי לאקשוויי, דאפשר לומר דבאמת ר' יוחנן סבר דקניא להו, ומשום הכי אין ממירין דהא הוה שותפין, והא דנתן דשותפין אינם מביאין מנחה היינו דאין מתנדבין, אבל ר' יוחנן איירי בנדבן אחד והפרישו מחיים דהיורשין מחוייבים להקריב לכולי עלמא, אפילו למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא, והא דקניא להו, היינו שמכפר נמי עליהו, אבל על כל פנים מחוייבים להקריבה, והא דקאמר אין בו שותפין, היינו אין בו דין שותפין שדינם שלא להקריבו, אבל השתא פריך שפיר דמוכח דסבר דקניא להו. ועיין שם.

(כב) רש"י ד"ה **דאין ממירין בה**, אם המיר אינו תמורה. ביאר **המרומי שדה**, דאין לפרש שאין מוזהרין על התמורה, דהא קיימא לן שאפילו שותפין מוזהרין, אלא שאין תמורתן תמורה, ותליא בתרי לישני בתמורה (ב:).

דף ו ע"א

(א) **תוס'** ד"ה **אחד מימר**, בתוה"ד, ובריש תמורה וערכין אומר הכל ממירין לאתווי יורש. הקשה **הצאן קדשים**, אמאי מייתי התוס' סתם משנה דתמורה ודערכין, דהתם לא תנן להדיא במתני' דיוורש מימר, אלא בברייתא מריבויא ד"הכל", ולא מייתי סתם מתני' **דמנחות** (צב:), דתנן בהדיא "והיורש סומך וכו' ומימר". ועיין בדבריו.

(ב) גמ', **אלא אי אמרת לא קניא להו היכי מימר כו' ומתכפר עושה תמורה וכו'**. ביאר **בחידושי הגרי"ז**, דהא דהוכיחה הגמ' מהא דיוורש מימר שקנה הקרבן דוקא אליבא דר' יוחנן, דסבר דבתר מתכפר אזלינן, אבל אי נימא דבתר מקדיש אזלינן, אתי שפיר אפילו לא קני. היינו משום דהא דיוורש נעשה בעלים להמיר, אינו מצד שיוורש את הקרבן, אלא שהתורה נתנה לו דין בעלים כדאשכחן גבי הקדש, דיוורש מוסיף חומש אף דאינו יורש את גוף ההקדש, אלא דהתורה נתנה לו דין בעלים לגבי דין חומש. אבל אליבא דר' יוחנן דתלה דין תמורה במתכפר, שייך לומר דהתורה עשתה את היורש לבעלים, דהא לא יהא עדיף מהבעלים עצמם שאם חסר להם תנאי

והרי אי אפשר לומר שפסק כרבי עקיבא דצריך להביא לוג אחר, דהא כבר כתב דאין צריך, אלא על כרחך הא דקאמר לא כיפר היינו קמי שמיא וכו' יוחנן בן נורי.

(ז) בא"ד, ולכן לכל הפחות אין צריך ליתן וכו'. כתב **הצאן קדשים**, דכוונתם דמתנות הראש לא מעכבי מלאכול בקדשים, אבל מכל מקום בעי לאחר מיכן לאתויי לוג אחר משום מתנות הראש.

(יח) רש"י ד"ה **והא הכא, בתוה"ד**, טומאת מקדש וקדשיו עשה נמי וכו'. כתב **המלאכת יו"ט**, דרש"י אתי ליישב לשון הגמ' "והא הכא דעשה דלאחר הפרשה הוא", ומיהו איכא נמי כרת בטומאת מקדש וקדשיו, ומכל מקום לא דמי לחטאת, כיון דהכא דאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף לא בעינן לאתויי על כל פעם ופעם, אלא על כמה פעמים מכפר קרבן אחד, ולכך מכפרי נמי אהנך דלאחר הפרשה, וכדמחלקינן לעיל מהאי טעמא בין חטאת לעולה, ובלאו העשה נמי ניחא דמדמי לה לעולה, אלא דהאמת היא דאיכא נמי עשה. ועיין עוד בשיטה מקובצת (אות ג').

(יט) **תוס' ד"ה ולקחו ולימא ליה לקרא, בתוה"ד**, אלא הכי פריך דאטו מי לימא וכו'. ביאר החק נתן, דכוונתם דאי אפשר לומר דמה שצויתה תורה להביא שני שעירים בעצרת, היינו בתנאי שצריך להפרישן בזה אחר זה, דאם כן הוה ליה לקרא לבאר תנאי זה, אלא שמע מינה לא שנת הפרישן בזה אחר זה, ולא שנת הפרישן בבת אחת מהני. וסיים, דלפי זה אין צורך להגהת ברכת הזבח, ועיין עוד בפנים מאירות.

(כ) רש"י ד"ה **קרבנות ציבור סכין, בסוה"ד**, ונראה בעיני דלא גרסי לה להא דשמואל הכא דהא מוקמינן ליה בפרק קמא דשבועות וכו'. הקשה בחידושי הגרי"ז, כיון דאף בלאו דינא דלב בית דין מתנה עליהן, כשרה תמיד לקיץ המזבח, אמאי קתני "קרבנות ציבור" הא אף בקרבנות יחיד היה צריך להיות כן. ותיריך, דבאמת בלא דינא ד"לב בית דין מתנה" לא היה כשר לעולה, ומשום הכי דוקא בקרבנות ציבור אמרינן דסכין מושכתן למה שהן. וכן מפורש בשיטה מקובצת בהשמטות (אות ה'), דדינא דשמואל הוא דוקא עם הדין ד"לב בית דין מתנה", אלא דסבירא ליה לשמואל, דדוקא הכא אמרינן לב בית דין מתנה, כיון דלא צריכי להתנות דלא יחול כלל ההקדש, אלא דקדושת התמיד שחל עליה תוקרב לשם עולה, אבל להתנות דיחול עליה קדושת תרומה חדשה דבעינן דיתנו דלא יחול עליה קדושת תרומה ישנה, בהא לא אמרינן "לב בית דין מתנה". עיין שם עוד מה שהאריך.

(כא) **תוס' ד"ה סכין מושכתן, בתוה"ד**, ונראה כפירוש הערוך וכו' אם ירצו להקריבן לשם זבח אחר רשאינן וכו'. כתב **העולת שלמה**, דאין כונתם לעולת ציבור כמו עולת מוסף, דלא איצטריך תנאי בית דין, תדע, דרש"י בד"ה **קרבנות ציבור**, דלית ליה לב בית דין מתנה, אמר דתמידין שלא הוצרכו לציבור מקיצין בהן את המזבח, דמעיקרא עולה והשתא עולה, ואין לומר דהתם נמי הטעם דהכי גמירי לה דמותר תמיד לקיץ המזבח, כדכתבו התוס' בסמוך לרבי שמעון במותר חטאת, דאם כן בתמידין נמי לגזור "לא הוצרכו" אטו "הוצרכו", כדגורין התם בחטאת לאחר כפרה אטו לפני כפרה, אלא על כרחך, דאף בהוצרכו מותר לשנות מתמיד לקיץ המזבח דכולהו עולות נינהו. אלא כוונת התוס', דאם ירצו להקריבן לשם שלמי ציבור כגון כבשי עצרת, דאי לאו משום תנאי בית דין היה אסור, דמעיקרא עולה והשתא שלמים.

משם עד שמוחלין לו. וכוונת רש"י כאן דדורון הוא, היינו שתחלת הבאתו אינו חובה, אלא תלוי ברצונו. וכתב עוד, דאף אם נימא דכוונתו לדורון ממש, יש לומר דסמך אהך דלקמן, דמהכא בלבד ליכא למידק לה.

(יא) **תוס' ד"ה והלא אין כפרה, בתוה"ד**, מלמד שהכהנים אוכלין בשר ובעלים מתכפרים אבל מכל מקום וכו'. כתב **המלאכת יו"ט**, דהתם מוכח דלא מעכב אלא כי איתיה לבשר, אבל כי ליתא לבשר לא מעכב כפרה כלל, ואפילו למאן דאמר "אם אין בשר אין דם" הני מילי קודם זריקה, אבל לאחר זריקה ודאי אין עיכוב, ואפילו קודם זריקה מודה כשהחלב בלבד קיים דזורק את הדם, אף דליכא בשר לאכילת כהנים. ואין כונת תוס' כאן אלא לדקדק על לשון הגמ', דקאמר "אין כפרה אלא בדם", דמשמע דאין שום דבר בקרבן שיהא לכפרה אלא הדם בלבד, וקשיא להו הא אכילת בשר של כהנים נמי הוי כפרת בעלים.

(יב) **גמ', אלא מה תלמוד לומר וסמך ונרצה לכפר וכו'**. כתב **המלאכת יו"ט**, דאף על גב דלעיל (ד:), דרשינן להאי "ונרצה לו" אזריקה, ודרש מיניה דזריקה לשם בעלים בעינן, יש לומר דודאי עיקר קרא אזריקה קאי דבזריקה הוא דמתכפר, והכא דרשינן מדסמך האי "ונרצה" אצל סמיכה, דהכי קאמר, אם סמך הזריקה מכפרת כפרה גמורה, אבל אם לא סמך לא.

(יג) **גמ', אמר רבא עשה דסמיכה קאמרת שאני התם וכו'**. הקשה הרש"ש, הא רבא גופיה אמר בשבועות (יג.), דמודה רבי בכרת דיומא, ואם כן הכא נמי אפילו בלאו האי סברא דשאני התם וכו', נימא דעשה דסמיכה דבקרבת גופיה הוה, לא מכפר.

(יד) **גמ', אמר ליה רב הונא בר יהודה לרבא אימא כיפר גברא**. פירש רש"י ד"ה **כיפר גברא**, על כל עשה שבידו וניצל מן היסורין. וכתב הקרן אורה, דלהאי גיטא מתכפר הוא גם על העשה דסמיכה, אף שהוא לאחר שחיטה, ולא כרבא שאמר דלאחר שחיטה לא קא מיבעיא לן. [ועיין בשיטה מקובצת (אות כא) במאי דפירש בשם גליון].

דף ו ע"ב

(טו) **גמ', התם נמי כפר מתן בהונות לא כיפר מתנות הראש**. עיין רש"י ד"ה **לא כיפר מתנות הראש, ותוס' ד"ה לא כיפר מתנות הראש**. והרש"ש פירש, דאף רבי עקיבא מודה שאם נשפך הדם אין מתנות הראש מעכבות כדמשמע לישנא דקרא "והנותר", דהיינו אם יש נותר, וכדדייקא הגמ' **ביומא (סא.)**, וסוגיא דהתם אתיא ככולי עלמא, וכי פליגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי הוא היכא דלא נשפך וישנו בעין, דלרבי עקיבא עדיין מקרי מחוסר כפרה ואסור לאכול בקדשים (וכי האי גוונא אמרינן **בפסחים (נט.)**), דהקטר אימורין מעכבין אכילת בשר בדאיתנייהו אבל נטמאו או אברו לא). ולרבי יוחנן בן נורי כפר מתן בהונות ומותר לאכול בקדשים, אלא שעדיין מצוה מוטלת עליו לתת מתנות הראש.

(טז) **תוס' ד"ה לא כיפר, בתוה"ד**, וצריך לומר דלר' יוחנן בן נורי נמי אין מעכבות וכו'. כתב החק נתן, דנראה דהרמב"ם סבר כהאי תירוצא שהרי פסק (פ"ה ממחוסרי כפרה ה"ה), דמתנת הראש אינה מעכבת, ואינו צריך להביא לוג אחר, כפשטא דסוגיא **דיומא (סא.)**, ומאידך כתב (שם, פ"ד ה"ב), דהנותר מן השמן שבכפר, יתנו על ראש המיטה ואם לא נתן לא כיפר,

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש 'אהל יעקב' רחוב קצות החושן 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת החדש"ח בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©